

แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ 8 ปี (พ.ศ. 2563 – 2570)

Highland Research and Development Institute
(Public Organization)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

(คณะกรรมการสถาบันมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562)

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมา	๑
๑.๒ กรอบแนวคิดการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	๓
๑.๓ ความสอดคล้องนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาพื้นที่สูง	๕

ส่วนที่ ๒ สถานการณ์ แนวโน้ม ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศ

๒.๑ สถานการณ์แวดล้อมและการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๑
๒.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๒
๒.๓ การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา	๑๕
๒.๔ บริบทการเปลี่ยนแปลง	๑๘
๒.๕ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของพื้นที่สูง	๒๑

ส่วนที่ ๓ แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐)

๓.๑ ปรัชญาองค์กร	๒๕
๓.๒ วิสัยทัศน์	๒๕
๓.๓ พันธกิจ	๒๕
๓.๔ เป้าหมาย	๒๖
๓.๕ ตัวชี้วัด	๒๗
๓.๖ แผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy Map)	๒๘
๓.๗ กลยุทธ์ของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	
กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง	๓๐
กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการ พัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง	๓๔
กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารองค์กร	๔๐
๓.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๔๓
๓.๙ กรอบงบประมาณแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐)	๔๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ส่วนที่ ๔ การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ	
๔.๑ กลไกการขับเคลื่อน	๔๖
๔.๒ การแปลงแผนพัฒนาสู่แผนปฏิบัติการ	๔๘
๔.๓ การบูรณาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	๕๑
๔.๔ การติดตามและประเมินผล	๕๒
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป	ก-๑

ส่วนที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมา

ก่อน พ.ศ. ๒๕๑๒ พื้นที่สูงของประเทศไทย มีชาวเขาอาศัยอยู่กว่า ๒๗๕,๐๐๐ คน โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ ๒๐ จังหวัดของภาคเหนือและภาคอีสาน^๑ สภาพพื้นที่สูงส่วนใหญ่ถูกรันดาร์และอยู่ห่างไกลตามแนวชายแดนของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพยากจน เกษตรกรปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นอาชีพซึ่งได้ผลตอบแทนต่ำและมีการปลูกฝิ่นในช่วงปลายฤดูฝนและเก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาว มีการตัดไม้ทำลายป่า โดยการเผาและทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในช่วงฤดูแล้ง และมีการปลูกฝิ่นในพื้นที่ ๑๗๙ ตารางกิโลเมตร ผลผลิตรวมประมาณ ๒๐๐ ตัน^๒ ตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๑๒ รัฐบาลมีการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง มองปัญหาชาวเขาในฐานะชนกลุ่มน้อย อีกทั้งพื้นที่สูงยังมีปัญหาสำคัญหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศ ได้แก่ ปัญหาเสพติด ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เพื่อทำไร่เลื่อนลอย มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรมแบบพืชเชิงเดี่ยวที่สร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประชาชนบนพื้นที่สูงยังคงยากจน ขาดความรู้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก และขาดโอกาสเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐขั้นพื้นฐาน ทำให้ได้รับการพัฒนาไม่ทั่วถึง พื้นที่สูงจึงนับว่าเป็นพื้นที่สำคัญของประเทศที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟู รักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่สูงได้อย่างปกติสุข หากเมื่อชุมชนบนพื้นที่สูงอยู่ดีมีสุข โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ย่อมส่งผลกระทบต่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนพื้นที่ราบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ในระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค ประเทศ และระดับโลก

พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมชาวไทยภูเขาที่หมู่บ้านดอยปู่ไถ้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ทรงทราบมาว่าชาวไทยภูเขามีรายได้จากการปลูกท้อพื้นเมืองที่ส่งไปขายให้โรงงานทำท้อต้องมีรายได้พอ ๆ กับการปลูกฝิ่น และทรงทราบว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สามารถเปลี่ยนยอดพันธุ์ท้อพื้นเมืองได้ จึงได้พระราชทานเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้จัดหาแปลงศึกษาทดลองไม้ผลเขตรหนาว ซึ่งต่อมาได้เรียกชื่อว่า “สวนสองแสน” ซึ่งหมายถึงสวนที่มาจากเงินที่ได้พระราชทานให้ดังกล่าว พร้อมทั้งทรงกรุณา โปรดเกล้าฯ ตั้ง “โครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” พร้อมทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนดำเนินงาน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา” “โครงการหลวงภาคเหนือ” และ “โครงการหลวง” ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนสถานภาพโครงการหลวงเป็นมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อให้เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ที่ถาวร ดำเนินงานสืบเนื่องจากโครงการหลวงสืบไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือราษฎรชาวไทยภูเขาให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดการปลูกพืชเสพติด และฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งผลจากการดำเนินงานประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้การปลูกฝิ่นลดลง และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ถอนประเทศไทยออกจากประเทศที่เป็นผู้ผลิตและลำเลียงยาเสพติดรายสำคัญ ในปีพ.ศ. ๒๕๔๗ เพราะมีพื้นที่ปลูกต่ำกว่าเกณฑ์ คือไม่เกิน ๑,๐๐๐ Hectare หรือ ๖,๒๕๐ ไร่ และยังเป็นที่ยอมรับของนานาชาติว่าเป็นการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ทำให้โครงการหลวงได้รับรางวัลแมกไซไซ และอื่นๆ อีกมาก

^๑ ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ – ๒๕๐๙

^๒ ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๕๑๐

จากผลสำเร็จของโครงการหลวง คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่งตั้ง “คณะกรรมการอำนวยการและประสานงานมูลนิธิโครงการหลวง” ขึ้น ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “คณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนโครงการหลวง (กปส.)” เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการหลวง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ระบบชลประทาน ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เส้นทางคมนาคมขนส่ง และไฟฟ้า เป็นต้น และให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานกับมูลนิธิโครงการหลวง และหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงอื่นๆ เพื่อสนับสนุนโครงการหลวง รวมทั้งรับโอนงานบางส่วนมาดำเนินงานต่อ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดตั้ง “กองพัฒนาเกษตรที่สูง” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง” และมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ “สวพส.” เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อดำเนินงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวง และขยายผลสำเร็จโครงการหลวงไปพัฒนาพื้นที่สูงอื่นๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางในการปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดาร โดยมีความเชื่อมโยงการสนับสนุนงานโครงการหลวงจากหน่วยงานต่างๆ ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การสนับสนุนงบประมาณและดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐานและงานภายใต้แผนแม่บทจากหน่วยงานบูรณาการ ๒๕ หน่วยงาน โดยผ่านคณะกรรมการ กปส. ๒) การสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยและการเรียนรู้ และงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและเผยแพร่งานจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และ ๓) สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากรัฐบาลผ่าน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ดังภาพ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. (Highland Research and Development Institute (Public Organization)) “HRDI” ได้ดำเนินงานสนับสนุนงานโครงการหลวง เพื่อเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่สูงอื่นๆ ของประเทศเพื่อสร้าง การอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้วยการพัฒนาแบบโครงการหลวง ด้วยการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้

พระราชกรณียกิจและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านอุทยานหลวงราชพฤกษ์ รวมทั้งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะสูงและเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ ระยะที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๖๐) มีผลสำเร็จที่สำคัญ คือ ได้วิจัยและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้โครงการหลวง มากกว่า ๓๔๕ โครงการ ได้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสำหรับสนับสนุนโครงการหลวงในด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และขยายผลสำเร็จโครงการหลวงไปพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงมากกว่า ๑,๕๓๐ หมู่บ้าน ในพื้นที่ ๑๘ จังหวัด ตามปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ แผนชุมชน และผู้นำชุมชนที่ดี ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ งานโครงการหลวง และงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการบริการสังคม และพัฒนาด้านการบริหารจัดการองค์กรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และธรรมาภิบาล ด้วยเทคโนโลยี ข้อมูล และระบบการปฏิบัติงานที่ดี

แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงมีจำนวนมาก ประกอบกับปัญหาสำคัญของพื้นที่สูงที่ยังคงมีอยู่ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาด้านสังคม ปัญหาการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และปัญหาการขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งปัจจัยใหม่ๆ ที่มาสร้างผลกระทบต่อพื้นที่สูง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิต การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาและมาตรฐานของโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการกระจายการพัฒนาให้ทั่วถึง เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับการพัฒนาของชุมชนเป้าหมายให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ประกอบกับพระราชบัญญัติ “จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐” กำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และมติคณะรัฐมนตรีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัแผนยุทธศาสตร์ชาติ

ดังนั้น สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจึงได้ทบทวนและจัดทำ “แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ.๒๕๖๓ – ๒๕๗๐)” ขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบันสนองพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐

๑.๒ กรอบแนวคิดของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้น้อมนำพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่ได้ทรงพระราชทานเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูง และพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มาเป็นกรอบแนวคิดปรับใช้กับการดำเนินงานตามภารกิจของสถาบัน ดังนี้

๑) พระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูง ได้แก่

(๑) พระราชดำริสที่ทรงพระราชทานแด่โครงการหลวงในการพัฒนาพื้นที่สูง เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ณ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้น มีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขาเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นรายได้ให้กับเขาเอง จุดประสงค์อย่างหนึ่งคือมนุษยธรรม หมายถึงให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารสามารถมีความรู้และพุงตัว มีความเจริญได้อีกอย่างหนึ่งเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าช่วยชาวเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์บ้างเขาจะเลิกปลูกยาเสพติดคือ ผิ่น ทำให้นโยบายการระงับ การปราบปรามการปลูกฝิ่นและค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้เป็นผลอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ ชาวเขาตามที่เราเป็นผู้ทำการเพาะปลูกโดยวิธีที่จะทำให้บ้านเมืองของเราสูญหายไม่ได้ ที่ถางป่าและปลูกโดยวิธีไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความดี อยู่ดี กินดี และปลอดภัยได้อีกทั่วประเทศ ถ้าสามารถทำโครงการนี้สำเร็จให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักแหล่งและสนับสนุนนโยบาย จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป และยั่งยืนมาก”

(๒) พระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานในพิธีปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

“...หากเราทำ ป่า ๓ อย่าง ให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์และได้ใช้ประโยชน์ เขาก็จะรักษาประโยชน์ เขาจะไม่ทำลาย และใครมาทำลาย เขาก็ป้องกัน หมายความว่า ชาวบ้านนั้น ถ้าเราให้โอกาสให้เขามีอยู่มีกินพอสมควร ก็จะเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้เราเป็นจำนวนมาก อย่างในร่องหุบเขาเล็กๆ ที่มีเพียง ๕๐ ไร่ ก็จะเป็นหมู่บ้านให้ชาวเขามาอยู่ คำว่าชาวบ้านนี้จะเรียกว่าชาวบ้านก็ได้ ชาวเขาก็ได้ ก็เป็นชาวบ้านทั้งนั้น เคยไปถามชาวเขาพูดถึงเรื่องว่าจะทำโครงการอะไรๆ เราก็ต้องช่วยกันรักษานะ เขาบอกว่า หมู่เขาก็เป็นคนไทยเหมือนกัน ก็หมายความว่า เป็นชาวบ้านเหมือนกัน ช่วยกันทำ เขาก็อยากอยู่ใต้กฎหมาย ทำงานที่สุจริต ถ้าเราทำอะไรที่ดีมีเหตุผล เขาก็จะรักษาป่า ๓ อย่าง ให้เรา ถ้าจะถือว่า ป่า ๓ อย่าง นี้ไม่ใช่รักษาต้นน้ำลำธารแล้ว ก็เป็นความคิดที่ผิด เพราะว่าต้นน้ำ จะเป็นต้นอะไรก็ตามมีประโยชน์ทั้งนั้น ใช้ประโยชน์จากต้นไม้นั้น และมีประโยชน์ที่ ๔ คือ อนุรักษ์ดิน และอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร...”

“...แห่งใดที่ทางการยังไม่ถือว่าเป็นเขตที่เพิกถอนป่าสงวน และประชาชนเข้าไปทำกิน ก็ต้องมีการควบคุม อย่างเช่น โครงการหลวงไปควบคุมให้เขาถือว่าเค้าทำถูกต้องแล้ว ไม่ทำลายป่าไม้เพิ่มเติม หรือไม่ทำให้เสียหาย เขามีสิทธิ เลยคิดว่าควรให้ใบแสดงว่ามี “สิทธิทำกิน” ก็กลายเป็น “สทก” “สิทธิทำกิน” นี้ ถ้าให้เป็นตัวบุคคล เขาก็เอาไปขาย จึงนึกว่าจะต้องทำให้เป็นของหมู่บ้านหรือกลุ่มที่หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านสหกรณ์ มีหัวหน้า มีกรรมการ แล้วก็มีการหน่วยหนึ่งหน่วยใดเข้าไปช่วย เช่น โครงการหลวง หรือป่าไม้เอง หรือจะเป็นกรรมการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ตั้งขึ้นสำหรับในส่วนนั้น ร่วมกันระหว่างกรมป่าไม้ กรมที่ดิน อำเภอบาง และจังหวัด ให้กำหนดเขตของหมู่บ้านนั้นๆ เขตที่ทำกิน รวมทั้งเขตป่าไม้ใช้สอยด้วย ให้กำหนดอย่างนั้น ให้อยู่ในควบคุม...”

จากพระราชดำรัสฯ ข้างต้น โดยนำมาสู่แนวทางการพัฒนาพื้นที่สูง ได้แก่

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- พัฒนาการดำรงชีวิตของคนและชุมชนให้มีความพอเหมาะพอสมกับธรรมชาติบนพื้นที่สูง ให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านต่างๆ
- การเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกับชุมชนให้มีความพร้อมอยู่มากในการขับเคลื่อนและปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต
- การปรับใช้องค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม

หลักการดำเนินงานตามแนวทางโครงการหลวง

- พัฒนابนฐานความรู้ของโครงการหลวง งานวิจัย และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
- การสำรวจและการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินตามความเหมาะสมของพื้นที่ทั้งพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ป่า การปลูกป่าในที่ที่ควรเป็นป่า เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินที่เหมาะสมด้านการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชันต้องทำขั้นบันได ทางระบายน้ำ ปลูกหญ้าแฝก รวมทั้งมีการชลประทานและการคมนาคม ส่วนพื้นที่ควรเป็นพื้นที่ป่าให้มีการฟื้นฟูสภาพป่าในรูปแบบต่างๆ
- การจัดการผลผลิตและการตลาด โดยเน้นการจัดการผลผลิตภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัยและระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อจำหน่ายยังตลาดโครงการหลวง ตลาดชุมชนและตลาดทั่วไป

๒) พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลราชกุมาร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒ “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอดและครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”

อีกทั้งการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงต้องมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ที่ตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบัน นโยบาย แผนพัฒนา มติ คณะรัฐมนตรีและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปกำหนดทิศทางของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความสมดุลในทุกมิติ โดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปปรับใช้ และเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

๑.๓ ความสอดคล้องนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง

การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้มีการทบทวนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติแผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) แผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวงระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๔) แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals :SDGs) เพื่อให้เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานของสถาบันให้รองรับการขับเคลื่อนกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ต่างๆ รายละเอียดดังนี้

๑) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) การดำเนินงานของสถาบันมีความสอดคล้องและสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ ดังนี้

- **ยุทธศาสตร์ที่ ๑** ด้านความมั่นคง ในการพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดี ต่อสถาบันหลักของชาติ
- **ยุทธศาสตร์ที่ ๒** ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน **ประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า** ได้แก่ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ และเกษตรอัจฉริยะ และ**ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่** สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ทั้งผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน

■ **ยุทธศาสตร์ที่ ๓** พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้ดิจิทัล

■ **ยุทธศาสตร์ที่ ๔** ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคของสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ

■ **ยุทธศาสตร์ที่ ๕** ด้านการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียวอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ

■ **ยุทธศาสตร์ที่ ๖** ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ในการพัฒนาภาครัฐให้มีความทันสมัย ทันท่วงทีเปลี่ยนแปลง และมีขีดสมรรถนะสูง

๒) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ การดำเนินงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีความสอดคล้องและตอบสนองเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภายใต้แผนแม่บทฯ จำนวน ๔ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ ๓ การเกษตร ประเด็นที่ ๑๕ พลังทางสังคม ประเด็นที่ ๒๐ การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ และประเด็นที่ ๒๓ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม มีรายละเอียดดังนี้

■ **ประเด็นการเกษตร** มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการเกษตรให้มีศักยภาพและขีดความสามารถทางการแข่งขัน ได้แก่ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น การพัฒนาเกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรอัจฉริยะ และการพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

■ **ประเด็นพลังทางสังคม** ได้แก่ การเสริมสร้างทุนทางสังคมเน้นการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการรวมตัวของประชากรกลุ่มต่างๆรวมถึงภาคีเครือข่าย ในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเป็นพลังสำคัญในการจัดการกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมประชาสังคม โดยการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง

■ **ประเด็นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม** ได้แก่ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านองค์ความรู้พื้นฐาน และการพัฒนาด้านปัจจัยสนับสนุนในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

■ **ประเด็นการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ** ได้แก่ การพัฒนาบริการประชาชน การบริหารจัดการการเงินการคลัง การปรับสมดุลภาครัฐ การพัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ และการสร้างและพัฒนาศักยภาพภาครัฐ

๓) แผนการปฏิรูปประเทศ สอดคล้องประเด็นปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ หัวข้อที่ ๒ : การปฏิรูปด้านความเท่าเทียมและการเติบโตอย่างมีส่วนร่วมหัวข้อย่อย ๒.๑การยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในระดับบุคคล เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ ๑: การขยายผลโครงการในพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการน้อมนำโครงการในพระราชดำริไปปฏิบัติและประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๔) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) สอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

■ **ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม** ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานราก

■ **ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน** ได้แก่ การเสริมสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรเข้าสู่ระบบมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการตลาด เสริมสร้างศักยภาพสถาบันเกษตรกรและการรวมกลุ่ม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร

- ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ บริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- ยุทธศาสตร์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดสังคมนวัตกรรมและผลักดันงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและการต่อยอดงานวิจัยสู่นวัตกรรมตลาดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การดำเนินงานวิจัย การพัฒนาต่อยอด การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

- ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐและธรรมาภิบาลในสังคมไทย ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงาน บทบาท ภารกิจ และคุณภาพบุคลากรภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส ทันสมัย คล่องตัว มีขนาดที่เหมาะสม เกิดความคุ้มค่า

๕) ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร Smart farmer, Smart group, Smart enterprise และเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพมาตรฐานสินค้าสู่มาตรฐานระดับสากล โดยใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและความรู้แบบองค์รวม

- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เน้นการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเกษตรให้เกษตรกรเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง และพัฒนางานวิจัยและสารสนเทศให้ไปสู่เชิงพาณิชย์

- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน และฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตรให้มีความสมดุลและยั่งยืน

- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรและนักวิจัย ให้เป็น Smart officers และ Smart researchers เชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของ หน่วยงานทุกภาคส่วนโดยกลไกประชารัฐ และปรับระบบบริหารงานให้ทันสมัย

๖) แผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวงระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕)

สถาบันมีภารกิจหลักในการสนับสนุนโครงการหลวงในการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงเป็นชุมชนที่กินดี อยู่ดี พึ่งพาตนเองได้และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน และ การสืบทอดตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาคือ “ช่วยเขาให้ช่วยตนเอง ปลุกพืชที่มีประโยชน์ มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ดูแลรักษาฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ให้เกิดประโยชน์และยั่งยืน” มียุทธศาสตร์ที่นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาฯ ใน ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อพื้นที่สูง เน้นงานวิจัยและพัฒนาที่ต่อยอดจากเดิมและพัฒนาสิ่งใหม่ที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่สูง ด้านต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพื่อให้คนและชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

▪ ยุทธศาสตร์การพัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ นำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

▪ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการตลาดเพื่อสังคม มุ่งการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่สูงสุดแก่เกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลผลิต การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการจัดการผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ การขนส่งและกระจายสินค้า ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร เพื่อรองรับสภาพการแข่งขันจากระบบการค้าเสรี และลดการเสียเปรียบของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร

▪ ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนโครงการหลวงให้สามารถพึ่งตนเองและเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เน้นการวางรากฐานของการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานไว้ให้แก่ประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และประเทศ เพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

▪ ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูและรักษาสีเขียวในชุมชนและป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรผู้ปลูก และเป็นป่าต้นน้ำลำธาร การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมทั้งพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ป่าไม้ รวมถึงการฟื้นฟูและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งในระดับครัวเรือน และชุมชนให้สะอาดและน่าอยู่ รวมถึงการเตรียมพร้อมเข้าสู่ยุคสังคมคาร์บอนต่ำ เพื่อร่วมมือกับนานาชาติในการลดปัญหาความแปรปรวนของอากาศ

๗) แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ของสถาบันในระยะที่ผ่านมาภายใต้แผนแม่บท ๓ แผน และแผนปฏิบัติการ ๒ แผน ได้แก่ ๑) แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะ ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาโครงการหลวงเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ๒) แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ระยะ ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕) เน้นการดำเนินงานวิจัยและงานพัฒนาในพื้นที่สูงอื่นๆ เพื่อขยายผลสำเร็จของโครงการหลวง ๓) แผนปฏิบัติการโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) เน้นการดำเนินงานวิจัยและงานพัฒนาในพื้นที่สูงอื่นที่มีลักษณะเฉพาะอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกล มีความยากจนมาก และมีปัญหาหลักอุปถัมภ์ผ่านข้าชาก ๔) แผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแบบโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศให้ทั่วถึงและรวดเร็ว ด้วยการบูรณาการการดำเนินงานกับ กศน. และ ๕) แผนแม่บทโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน เน้นการพัฒนาให้ชุมชนมีชีวิตและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้และฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน

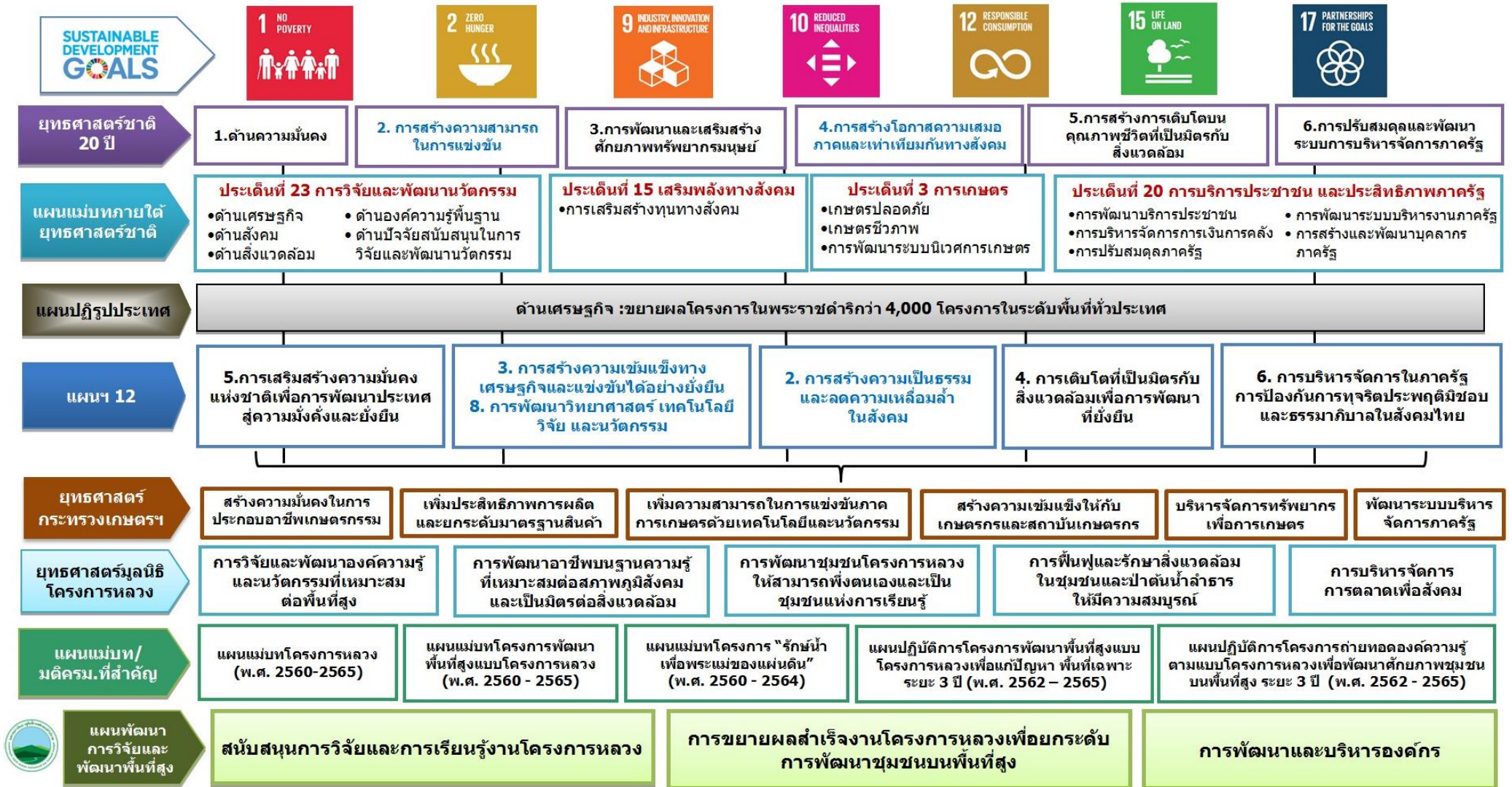
๘) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

- การดำเนินงานของสถาบันมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน ๗ เป้าหมาย ได้แก่
- เป้าหมายที่ ๑ ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่
 - เป้าหมายที่ ๒ ขจัดความหิวโหย
 - เป้าหมายที่ ๙ สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่ตีความทนทานส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืนและส่งเสริมนวัตกรรม
 - เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศในกลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่ยากจนที่สุด
 - เป้าหมายที่ ๑๒ สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืนว่าด้วยการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้องฟื้นฟูและสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืนจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๗ เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความสอดคล้องแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาและแผนแม่บทต่างๆ

ส่วนที่ ๒

สถานการณ์ แนวโน้มปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศ

การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงเริ่มตั้งแต่มาก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานความช่วยเหลือโดยตั้งโครงการหลวงขึ้น และนำมาสู่การขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน) รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ทำให้ประชาชนและชุมชนจำนวนมากได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน แต่ด้วยเหตุที่ประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงมีจำนวนมาก พื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงของภาครัฐ ทำให้การกระจายการพัฒนายังไม่ทั่วถึง โดยยังมีปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนา การลดลงและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับบริบทสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลปรับตัวและการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง รายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

๒.๑ สถานการณ์ของการพัฒนาพื้นที่สูง

ประเทศไทยมีภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง คิดเป็นร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือ และภาคกลาง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖๗.๒๒ ล้านไร่ ใน ๒๐ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี ลักษณะทั่วไปของพื้นที่สูง (ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ ๕๐๐ เมตรขึ้นไป) มีสภาพพื้นที่เป็นหุบเขา หรือพื้นที่ตามเชิงเขาที่มีความลาดชันค่อนข้างสูงมาก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ อยู่ในพื้นที่ ๑๔ กลุ่มน้ำหลัก ได้แก่ กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำสาละวิน กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำน่าน กลุ่มน้ำแม่กลอง กลุ่มน้ำโขง กลุ่มน้ำยม กลุ่มน้ำวัง กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก กลุ่มน้ำท่าจีน กลุ่มน้ำป่าสัก กลุ่มน้ำเพชรบุรี และกลุ่มน้ำสะแกกรัง

พื้นที่สูงส่วนใหญ่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากชุมชนทั่วไป พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภูเขามากกว่า ๑๕ ชนเผ่า ปัจจุบันมีจำนวนประชากรประมาณ ๑,๐๗๐,๓๕๔ คน (ประมาณ ๒๗๐,๘๘๖ ครัวเรือน) ใน ๔,๒๐๕ กลุ่มบ้าน (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, ๒๕๖๑) ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพยากจน ในอดีตชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมด้วยการทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวโพดและปลูกฝิ่นซึ่งเป็นพืชเสพติด (ข้อมูลจากการสำรวจของกรมประชาสัมพันธ์ โดยการสนับสนุนขอ United Nation Fund For Drug Abuse Control (UNFDAC) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ – ๒๕๐๙ พบว่ามีพื้นที่ปลูกประมาณ ๑๑๒,๐๐๐ ไร่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาสำคัญอื่นอีกหลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหายาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

จากการศึกษาสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ พบว่า (๑) **ด้านเศรษฐกิจ** ครัวเรือนกว่าร้อยละ ๘๗ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือ ประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง มีรายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ ๒๖๓,๑๘๗ บาทต่อครัวเรือน และ ๑๘๙,๕๗๐ บาทต่อ

ครัวเรือน ตามลำดับ และความยากจนของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงร้อยละ ๒๓ – ๒๘ มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน และมีครัวเรือนเกษตรกรที่มีความยากจนด้านอาหารร้อยละ ๑๗ – ๒๑ **(๒) ด้านสังคม** โครงสร้างของประชากรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงมีลักษณะเป็นรูปประฆังคว่ำที่ชัดเจนและมีฐานแคบลงเฉลี่ย ๒.๑๒-๒.๕๗ คนต่อครัวเรือน ขนาดของครัวเรือนเฉลี่ย ๒ - ๕ คนต่อครัวเรือน และกว่าร้อยละ ๕๗ มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว

อัตราการพึ่งพิงสากลของประชากรในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเท่ากับร้อยละ ๔๑ - ๔๕ และ **(๓) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม**ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมาเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๔๔- ๔๙) มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าทรัพยากรดินมีความอุดมสมบูรณ์เท่าเดิม ด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีมีการเปลี่ยนแปลงไปในปริมาณที่ลดลงเล็กน้อย แต่น้ำในลำห้วย/ลำธาร/อ่างเก็บน้ำลดลงค่อนข้างมาก ส่วนของทรัพยากรป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ ๓๘-๔๐ และเกษตรกรร้อยละ ๗๖-๘๐ ได้มีการร่วมกันปลูกต้นไม้

๒.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง

๑) ปัญหาการพัฒนาพื้นที่สูงในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาโครงการประเมินผลการดำเนินงานและศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง และโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาวิจัยและการดำเนินงานของสถาบันในระยะที่ผ่านมา รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าชุมชนบนพื้นที่สูงยังมีปัญหาบางส่วนที่ยังคงมีอยู่ และมีปัญหาใหม่ที่ต้องได้รับการพัฒนา ดังนี้

(๑) ปัญหาความยากจน

ในระยะที่ผ่านมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.๒๕๑๒ ชุมชนบนพื้นที่สูงมีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจนและทำการเกษตรแบบยังชีพ และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานความช่วยเหลือโดยตั้งมูลนิธิโครงการหลวงขึ้น และนำมาสู่การขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ทำให้ประชาชนและชุมชนจำนวนมากได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงมีจำนวนมากในขณะที่ปัญหามีความรุนแรง และมีข้อจำกัดในการแก้ไข เช่น พื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร หรือข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงของภาครัฐ ทำให้การกระจายการพัฒนายังไม่ทั่วถึง หรือยังไม่อยู่ในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ ยังทำให้ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังอยู่ในสภาวะยากจน โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ห่างไกลมากและด้อยโอกาส เช่น ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในพื้นที่เฉพาะ ซึ่งประชาชนสูงถึงร้อยละ ๗๓ ที่อยู่ในภาวะยากจนทั่วไป และร้อยละ ๖๙ มีความยากจนด้านอาหาร (มีรายได้รวมทั้งหมดไม่พอเพียงแก่การจัดหาอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีพอย่างปกติสุข) (กมล งามสมสุขและคณะ, ๒๕๖๑)

(๒) ความเหลื่อมล้ำ

ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในหลายปัจจัยทั้งในส่วนของความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ การถือครองทรัพย์สินและการเข้าถึงบริการทางสังคมที่สำคัญ อาทิ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การศึกษาสวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรมและโครงสร้างพื้นฐานซึ่งความเหลื่อมล้ำต่างๆ ต้องได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงเพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์ปฏิบัติการโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูก

พี่น้องอย่างยั่งยืนและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงมีค่าสัมประสิทธิ์จีพีจีของรายได้รวมทั้งหมด รายได้เงินสดทั้งหมด และรายได้ครัวเรือนอยู่ในระดับ “ปานกลางหรือพอใช้” (ค่าสัมประสิทธิ์จีพีจีมีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๓๔๙๒ – ๐.๔๒๑๒) โดยเฉพาะการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในศูนย์ที่อยู่ตามแนวชายแดนและครัวเรือนที่มีฐานะยากจน การพัฒนาในระยะต่อไปต้องให้ความสำคัญการกระจายรายได้โดยการยกระดับรายได้ของครัวเรือนหรือการกระจายรายได้ครัวเรือนให้ทั่วถึง (กมล งามสมสุขและคณะ, ๒๕๕๖) นอกจากนี้ การเข้าถึงบริการภาครัฐยังไม่ทั่วถึง เช่น ด้านสาธารณสุขครัวเรือนเกษตรกร เส้นทางคมนาคมขนส่ง แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร รวมทั้งไฟฟ้า

(๓) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสังคมผู้สูงอายุ

ลักษณะโครงสร้างของประชากรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงยังคงเป็นรูปพีระมิดที่มีลักษณะเป็นรูปประฆังคว่ำที่ชัดเจน แต่ฐานล่าง (ประชากรอายุต่ำกว่า ๙ ปี) เริ่มแคบลง ในภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงมีอัตราการเกิดร้อยละ ๒.๐๑ ซึ่งสูงเป็นสองเท่าของอัตราการตาย (อัตราการตายเท่ากับร้อยละ ๐.๗๓) และมีอัตราการอพยพเข้า-ออก อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ ๐.๘๔ และ ๐.๗๙ ตามลำดับ) ทำให้อัตราการเพิ่มประชากรเป็นบวก (ร้อยละ ๑.๓๓) โดยมีอัตราการเพิ่มผู้สูงอายุจากร้อยละ ๗.๔๓ (ปี ๒๕๕๒) เป็นร้อยละ ๘.๗๙ ในปี ๒๕๕๖ และมีอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๙ (ร้อยละ ๗ ในปี ๒๕๕๒) (กมล งามสมสุขและคณะ, ๒๕๕๖) ในขณะที่การเคลื่อนย้ายเยาวชนสู่ชุมชนเมืองมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเท่าตัว โดยส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายของเยาวชนเพื่อไปเรียนในเมืองร้อยละ ๕๑.๒๒ และร้อยละ ๔๘.๗๘ เคลื่อนย้ายไปเพื่อทำงาน เนื่องจากปัญหาความยากจน ขาดอาชีพหลากหลายและขาดแคลนที่ดินทำกิน ส่งผลให้ครอบครัวขาดแรงงานในการผลิต และยังส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงขึ้น และชุมชนขาดแคลนเยาวชนที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมหรือชุมชนบนพื้นที่สูง มีทั้งจากปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงาน ขาดการเตรียมพร้อมและสร้างความรู้ความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และปัจจัยภายนอกชุมชนได้แก่ การคมนาคมและระบบสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว กระแสบริโภคนิยมทำให้การสืบทอดจารีตประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนลดความสำคัญและเริ่มสูญหาย ภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เป็นแนวทางดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขอ่อนแอลง มีปัญหาด้านความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มขึ้น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้รับการเอาใจใส่จากชุมชนลดลง จนบางพื้นที่เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียในชุมชน

(๕) ความมั่นคงตามแนวชายแดนและลักลอบปลูกฝิ่น

แม้ว่าการลักลอบปลูกฝิ่นในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย มีแนวโน้มลดลง ข้อมูลจากสำนักงานปส. โดย สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๖๐/๖๑ มีพื้นที่ปลูกฝิ่นจำนวน ๕๐๘ แปลง ๔๓๓.๗๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๓ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาและในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในพื้นที่เฉพาะ มีการลักลอบปลูกฝิ่นลดลงเหลือเพียง ๒๙๗ แปลง พื้นที่ ๒๕๒.๗๘ ไร่ หากการดำเนินมาตรการป้องกันในพื้นที่ขาดความเข้มงวด การปลูกฝิ่นในพื้นที่ปัญหาซ้ำซาก ก็จะกลับมาเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีแรงจูงใจที่สำคัญคือ ฝิ่นดิบยังคงมีราคาสูง และยังมีผู้เสพอยู่ในพื้นที่

^๓ ตัวบ่งชี้ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ หากค่านี้สูงขึ้นจะบ่งชี้ถึงการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมากขึ้นใกล้ค่า ๑ สัมประสิทธิ์จีพีจีที่เท่ากับ ๐ หมายถึงความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ (ทุกคนมีรายได้เท่ากัน)

(๖) การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

จากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๖ ลดลงอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยประมาณปีละ ๑ ล้านไร่ และการบุกรุกทำลายป่าอย่างต่อเนื่องส่งผลคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งมีปัญหารุนแรงมากที่สุดในเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะในกลุ่มน้ำ่าน ป่าสัก และสาละวิน ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ และเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารที่สำคัญของประเทศ การบุกรุกและการเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำท่า มีผลต่อทั้งการเกิดอุทกภัยและภัยแล้ง การชะล้างและการพังทลายของดินในพื้นที่เกษตรที่สูงชันหรือเป็นภูเขา (กรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๘) นอกจากนี้ยังพบปัญหาการปนเปื้อนในดินและน้ำ เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคแมลง การกำจัดวัชพืชต่างๆ ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ปลูก ผู้บริโภค และชุมชนที่อาศัยบริเวณปลายน้ำ รวมทั้งยังมีปัญหาหมอกควันหมอกควันจากการเผาเศษวัสดุจากการเกษตร

๒) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง

การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา พบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาและการบริหารจัดการองค์กร ดังนี้

(๑) พื้นที่ดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงทุรกันดาร ห่างไกล และยากต่อการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร จึงยังเป็นข้อจำกัดทั้งการพัฒนาชุมชน และการทำงานของสถาบัน

(๒) พื้นที่ดำเนินงานส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยานแห่งชาติเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ต้องมีการขออนุญาตตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

(๓) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานยังไม่เพียงพอต่อภาระงาน พื้นที่เป้าหมายการดำเนินที่เพิ่มขึ้นตามการร้องขอของประชาชน รวมทั้งยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในบางสาขา เช่น นักวิจัย เจ้าหน้าที่ด้านการตลาด ด้านสังคม และการปรับปรุงพันธุ์พืช เป็นต้น

(๔) การพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบฐานข้อมูลยังมีข้อจำกัดไม่สามารถรองรับการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้น พื้นที่สูงหลายแห่งไม่สามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตระบบโทรคมนาคมและการสื่อสาร

(๕) การบริหารจัดการของสถาบันยังต้องการการพัฒนาระบบงานที่เชื่อมโยงให้มีประสิทธิภาพเข้าสู่ระบบมาตรฐาน และเฝ้าต่อลักษณะการการปฏิบัติงานพัฒนาพื้นที่สูง

(๖) ความต้องการของผู้เข้ารับบริการหรือความสนใจของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้จำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงาน และการให้บริการ ทั้งด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีจุดดึงดูดความสุขใจ รวมถึงการให้บริการด้านสุขภาพซึ่งจะต้องมีคุณภาพและความปลอดภัย

(๗) บุคลากรของสถาบันขาดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินงานที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น การคิดเชิงระบบ การทำงานแบบสหสาขาและทักษะด้านดิจิทัล

๒.๓ การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ดำเนินงานสนับสนุนโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่สูงอื่นๆ ของประเทศเพื่อสร้างการอยู่ดีมีสุขของประชาชน ด้วยการพัฒนาแบบโครงการหลวง ด้วยการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้พระราชกรณียกิจและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านอุทยานหลวงราชพฤกษ์ รวมทั้งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะสูงและเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ ระยะที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๖๐) ดังนี้

๑) ด้านการวิจัยบนพื้นที่สูง

การดำเนินงานด้านการวิจัยได้มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อต่อยอดโครงการหลวง และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ มีโครงการวิจัยทั้งสิ้น ๓๔๕ โครงการหลัก ๗๘๐ โครงการย่อย โดยแบ่งตามกลุ่มงานวิจัย ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย (๑) งานวิจัยด้านการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลิตผลเกษตร จำนวน ๑๖๑ โครงการหลัก ๓๔๒ โครงการย่อย (๒) งานวิจัยด้านสังคม จำนวน ๖๓ โครงการหลัก ๑๐๘ โครงการย่อย (๓) งานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๑๑๕ โครงการหลัก ๓๒๓ โครงการย่อย และ (๔) งานวิจัยด้านการบริหารจัดการ จำนวน ๗ โครงการ ๓๕ กิจกรรม ในการดำเนินงานวิจัยได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้และทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท ปัจจุบันสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ยื่นขอรับความคุ้มครองแล้วทั้งหมด ๑๑๑ รายการ ผลการดำเนินงานที่สำคัญ มีดังนี้

(๑) การวิจัยเพื่อสนับสนุนโครงการหลวง ดำเนินงานวิจัยทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อต่อยอดองค์ความรู้โครงการหลวงและสร้างองค์ความรู้ใหม่ สำหรับใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีผลงานวิจัยในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และตามมาตรฐานอาหารปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ในพืชอาหารหลัก พืชผัก ไม้ผล กาแฟ ไม้ดอก พืชไร่ ปศุสัตว์ และเฮมพ์ (Hemp) มีการปรับปรุงหรือคัดเลือกพันธุ์พืชและสัตว์ เช่น พันธุ์เฮมพ์ที่มี THC ต่ำ กาแฟ พืชผัก และพันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆ ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ได้การศึกษาพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและการจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเพื่อชุมชนพื้นที่สูง และการปลูกข้าวโพดเหลืองด้วยพืชตระกูลถั่ว เพื่อลดการเผาโดยมีผลผลิตจากงานวิจัยที่ส่งมอบให้กับมูลนิธิโครงการหลวง ๓๗ รายการ แบ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชีวภาพสำหรับการเพาะปลูกพืช ๑๗ รายการ และผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ๒๐ รายการ

(๒) การวิจัยในพื้นที่พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและยกระดับการพัฒนาของชุมชน โดยเน้นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการและเชิงพื้นที่เพื่อสร้างอาชีพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีตลาดรองรับ สร้างความเข้มแข็งชุมชนและสถาบันเกษตรกร และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม โดยมีผลงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ การรวบรวมข้าวพันธุ์ท้องถิ่น ๓๙๖ พันธุ์ พัฒนาพันธุ์ข้าวท้องถิ่นบนพื้นที่สูงที่ให้ผลผลิตสูง ทนทานต่อแมลงศัตรูและโรคพืชช่วงแสง และการคัดพันธุ์ข้าวให้บริสุทธิ์ด้วยวิธีการปลูกข้าวต้นเดียว ร่วมกับการใช้น้ำน้อย พัฒนารูปแบบค้ำสำหรับการปลูกเสาวรสหวาน ๓ แบบ พัฒนาระบบปลูกพืชในโรงเรือนในพืชผัก ๑๗ ชนิด ไม้ดอก ๓ ชนิด และไม้ผล ๖ ชนิด พัฒนาระบบการปลูกกาแฟได้ร่มเงาไม้ การตัดแต่งกิ่งเพื่อสร้างลำต้นใหม่ และการแปรรูปมีการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ผัก ๓ ชนิด พันธุ์องุ่น ๔ พันธุ์ กุหลาบ ๔ พันธุ์ และพันธุ์เบญจมาศที่ทนทานต่อโรคราสนิมขาว ๑ พันธุ์ปรับปรุงและคัดเลือกพันธุ์ไก่กระดูกดำและสุกรพันธุ์โครงการหลวงที่เหมาะสมกับการเลี้ยงบนพื้นที่สูงและระบบการปลูกข้าวโพดแบบไม่เผา ในด้านการอนุรักษ์และ

พื้นที่สูงแวดล้อม ได้ศึกษาและรวบรวมพืชท้องถิ่น ๑,๘๓๑ ชนิด ทั้งพืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชให้สี พืชพิษ และพืชอื่นๆ และมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อเสริมแหล่งอาหารใน ๗๕ ชุมชน และการพัฒนาชีวภัณฑ์เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี ทั้งนี้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาบนพื้นที่สูง โดยการถ่ายทอดสู่เกษตรกร เป้าหมาย กว่า ๔๐ เรื่องและมีการจัดทรัพยากรเส้นทางปัญญา จำนวน ๑๐๐ รายการ

๒) ด้านการพัฒนาพื้นที่สูง

การพัฒนาพื้นที่สูงที่ผ่านมาได้ยึดปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้วิชาการที่เหมาะสม ข้อมูล และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร การขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยแผนชุมชนและผู้นำชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

(๑) การพัฒนาเพื่อสนับสนุนโครงการหลวง ได้ดำเนินงานพัฒนาสนับสนุนศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๙ แห่ง และงานพัฒนาด้านต่างๆ ๑๗ โครงการ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นต้นแบบและศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยสนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆ แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง จำนวนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ คนต่อปี การส่งเคราะห์องค์ความรู้และจัดทำสื่อ การพัฒนาและรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) และเกษตรอินทรีย์ ในพืชผัก ไม้ผล พืชไร่ จำนวน ๘,๖๒๘ ราย รวมทั้งมาตรฐานโรงงานคัดบรรจุต่างๆ สนับสนุนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่วนด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ปลูกป่าต้นน้ำ และการสร้างฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าชาวบ้าน การรณรงค์เพื่อลดใช้สารเคมี และการวิเคราะห์คุณภาพน้ำและดิน สนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนและสถาบันเกษตรกร และสนับสนุนการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนแม่บท

(๒) การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง การดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและพื้นที่โครงการพิเศษอื่นๆ เพื่อขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงเพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่สูงต่างๆ

(๒.๑) พื้นที่การดำเนินงานพัฒนาแบบโครงการหลวง ประกอบด้วยโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในพื้นที่เฉพาะ รวม ๔๔ พื้นที่ กลุ่มบ้านเป้าหมาย ๖๑๖ กลุ่มบ้าน โดยปัจจุบันได้เข้าดำเนินการยกระดับการพัฒนาของชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แล้วจำนวน ๓๖๒ กลุ่มบ้าน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗๗ ซึ่งผลการพัฒนาโดยรวมเมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดการจัดระดับการพัฒนาของสถาบันพบว่า มีกลุ่มบ้านที่เข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ด้วยตนเอง และมีผลการพัฒนาที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ จำนวน ๕ กลุ่มบ้าน กลุ่มบ้านที่สามารถร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา ๑๐๒ กลุ่มบ้าน และ กลุ่มบ้านที่อยู่ระหว่างการเรียนรู้และขับเคลื่อนการพัฒนา ๒๕๔ กลุ่มบ้าน และ กลุ่มบ้านที่ยังไม่ได้เข้าดำเนินการ ๒๕๔ กลุ่มบ้าน การดำเนินงานที่สำคัญ คือ ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมรายได้เกษตรกร จำนวนประมาณ ๑๒,๐๐๐ ครัวเรือน ให้มีรายได้จากการส่งเสริมอาชีพมูลค่าผลผลิต ๓๐๐ ล้านบาทต่อปี ด้วยการประกอบอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานอาหารปลอดภัย การจัดการหลังเก็บเกี่ยวและตลาด ด้านสังคมมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำแผนชุมชน ข้อมูลและองค์ความรู้ มาปรับใช้ร่วมกับการวางแผนในระดับพื้นที่ และการสร้างและพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ๕๕๐ ราย และสถาบันเกษตรกร (สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน) ๗๗ แห่ง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนที่ดินราย

แปลงของเกษตรกร การปรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ การลดการใช้สารเคมี และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำที่เสื่อมโทรมการสร้างฝายชะลอน้ำ

(๒.๒) พื้นที่การดำเนินงานถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง ประกอบด้วย ๒ โครงการ โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูงซึ่งดำเนินการร่วมกับ กศน. จำนวน ๗๘๕ ศศช. โดยถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนเป้าหมายผ่านการจัดการเรียนรู้ของครู ศศช.เพื่อให้นำไปปรับใช้ต่อไป และโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดินในพื้นที่ ๑๑ แห่งใน ๗ จังหวัด โดยร่วมดำเนินการกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรเชื่อมโยงกับโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

๓) ด้านการพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์

การพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ งานโครงการหลวง และงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูง เช่น ด้านการตลาด การเรียนรู้ และการบริการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูงและประชาชนทั่วไป โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

(๑) การพัฒนาความพร้อมของสวนและด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น แหล่งน้ำ และอาคารสถานที่ การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการปลูกไม้กลุ่มสี และไม้ร่มเงา การจัดกิจกรรมและนิทรรศการ เผยแพร่พระราชกรณียกิจของรัชกาลที่ ๙ และพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ อย่างต่อเนื่องทุกปี การพัฒนาฐานเรียนรู้ องค์ความรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการหลวง โครงการพระราชดำริ และความหลากหลายทางชีวภาพ พัฒนาฐานเรียนรู้ จำนวน ๙ ฐาน เช่น สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องการเก็บรวบรวมและจัดแสดงพรรณไม้มากกว่า ๑๕,๒๑๔ รายการ และจัดทำระบบฐานข้อมูลพรรณไม้ ซึ่งผลการดำเนินงานโดยรวมทำให้ในระยะตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ – ๒๕๖๐ มีผู้เข้าชมจำนวน ๔,๙๑๕,๒๒๔ คน โดย ผู้เข้ารับการเรียนรู้ในหลักสูตรต่างๆ จำนวน ๒๙,๔๙๗ คน

(๒) การพัฒนาและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่งานโครงการหลวง และเสริมสร้างความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระดับนานาชาติโดยมีการดำเนินโครงการความร่วมมือร่วมกับ ๕ ประเทศ คือ ออสเตรเลีย ลาว เมียนมาร์ ภูฏาน และโคลอมเบีย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในระดับนานาชาติ

๔) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร

(๑) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสมรรถนะของบุคลากร จัดทำเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ และเส้นทางอาชีพการฝึกอบรม ซึ่งช่วยให้เจ้าหน้าที่มีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๔.๖ สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ร้อยละ ๘๔.๖ ปรับปรุงระเบียบเพื่อลดขั้นตอนการทำงานการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ เช่น ระบบคำของบประมาณ ระบบการจัดทำแผนปฏิบัติการและรายงานผลการปฏิบัติงาน (Enterprise Resource Planning: ERP) บุคลากรและกลั่นกรองงบประมาณ ระบบฐานข้อมูลสิ่งก่อสร้าง (HRDI Infrastructure System: HIS) ระบบรายงานการประชุมและมติข้อสั่งการระบบรายงานและติดตามตัวชี้วัด เป็นต้น การบริหารจัดการเงิน และงบประมาณให้เกิดความคล่องตัว มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการดำเนินงานทุกด้าน

(๒) การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง การพัฒนาระบบการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (MIS) ระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยและงานพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง และเผยแพร่ข้อมูลวิจัย รวมทั้งสิ้น ๓๖ ระบบการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบไฟฟ้าโซลาร์เซลล์ และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การพัฒนาระบบจัดเก็บฐานข้อมูล เช่น ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลภูมิสารสนเทศพื้นฐานซึ่งรวบรวมจากหน่วยงานภายนอก และข้อมูลภูมิสารสนเทศบนพื้นที่ของสถาบันและพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ การบริหารงาน การจัดการสำนักงาน การปฏิบัติงาน และการจัดการข้อมูลองค์ความรู้และการเผยแพร่ข้อมูล มีการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนและแผนที่ดินรายแปลง และพัฒนาระบบเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและพัฒนาแอปพลิเคชันบนสมาร์ตดิไวซ์ (smart device) สำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นเครื่องมือ สนับสนุนการนำข้อมูลที่ดินรายแปลงไปใช้ประโยชน์และการอัปเดตข้อมูลที่ดินรายแปลง ติดตั้งสถานีตรวจวัดอากาศบนพื้นที่สูงแบบอัตโนมัติบนพื้นที่ และการจัดการความรู้โดยนำเสนอองค์ความรู้โครงการหลวง ในรูปแบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ H-KM (hkm.hrdi.or.th)

ความสำเร็จในการดำเนินงาน

(๑) องค์ความรู้และวิธีการดำเนินงานตามแนวทางโครงการหลวง และการสนับสนุนจากโครงการหลวง เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่ยอมรับ

(๒) ด้านการวิจัยมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ทั้งเพื่อต่อยอดโครงการหลวง และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงจำนวนมาก และเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมาที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดผลลัพธ์เป็นที่ยอมรับของประชาชน

(๓) ด้านการพัฒนาที่ยืดปัญหาและความต้องการของชุมชน และขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ข้อมูล และเครื่องมือที่ดี เช่น การจัดทำแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร การขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยแผนชุมชนและผู้นำชุมชนที่ดี ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่ยอมรับ

(๔) การพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้การเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ งานโครงการหลวง และงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูง เช่น ด้านการตลาด การเรียนรู้ และการบริการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูงและประชาชนทั่วไป

(๕) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลในระยะที่ผ่านมา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๔ บริบทการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงและการดำเนินงานขององค์กรในระยะต่อไป ได้มีการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับตัวแทนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีประเด็นท้าทายที่สถาบันต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม และสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

(๑) ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่าง เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีชีวภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจก้าวกระโดดสังคมสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของคน

ในทุกสังคมทุกเพศทุกวัยทำให้รูปแบบการผลิตการดำเนินธุรกิจและการใช้ชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วสามารถสื่อสารทั้งภาพและเสียงได้อย่างไร้พรมแดนการทำธุรกิจและธุรกรรมบนโครงข่ายดิจิทัลเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จะมีการคิดค้นนวัตกรรมต่างๆ มากขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูงทั้งในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงด้านการตลาดและโลจิสติกส์ผ่านระบบดิจิทัล ที่มีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น และระบบตลาดคนกลางมีความสำคัญลดลง รวมทั้งมีผลต่อการบริหารจัดการที่ต้องปรับตัวและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการขยายองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูง

(๒) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ประเทศไทยก็มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตศักยภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคมในด้านต่างๆ โครงสร้างประชากรไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยมากขึ้นตามลำดับ และจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ โดยที่สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๙.๘ ของจำนวนประชากรทั้งหมด และในปี ๒๕๗๙ จะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุถึงร้อยละ ๓๐ ขณะที่สัดส่วนวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องโดยวัยเด็กมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ๑๔ ขณะที่วัยแรงงานคิดเป็นร้อยละ ๕๖ ทั้งนี้การลดลงในขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานได้เริ่มลดลงมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน เช่นเดียวกับชุมชนบนพื้นที่สูงเกษตรกรรมส่วนใหญ่เข้าสู่สังคมผู้สูงวัย และคนวัยแรงงานมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นฐานไปทำงานนอกภาคการเกษตร ทำให้เริ่มเกิดการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการเกษตรไปสู่การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อการผลิตที่ ประณีต ให้ผลตอบแทนสูง และใช้ต้นทุนและแรงงานต่ำลงแต่อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุจะทำให้เกิดการบริโภคสินค้าและบริการด้านสุขภาพมากขึ้น จึงเป็นโอกาสสำหรับการพัฒนาสินค้าและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เพื่อสุขภาพ รวมทั้งสถาบันต้องมีการจัดทำแผนการสืบทอดตำแหน่งขององค์กรและจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับบุคลากรที่สูงอายุและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน

(๓) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กฎเกณฑ์ กติกาและมาตรฐานของโลก

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจกฎเกณฑ์ กติกาและมาตรฐานของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปเสมอ อันเป็นผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และเป็นโลกที่ไร้พรมแดนเต็มรูปแบบ มีการรวมกลุ่มทางการค้าและการลงทุนที่หลากหลายมากขึ้น การแข่งขันจะรุนแรงขึ้น มีผลกระทบต่อการแข่งขันด้านราคา คุณภาพ และมาตรฐานของผลผลิตบนพื้นที่สูง ซึ่งจะส่งผลให้การผลิตผลผลิตและผลิตภัณฑ์บนพื้นที่สูงที่ต้องปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ โดยมุ่งการผลิตสินค้าที่สอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการตลาดซึ่งมีกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลายทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตและสินค้าตามมาตรฐานความปลอดภัยและด้านสิ่งแวดล้อม

(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่

การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่ลึกซึ้งมากขึ้นโดยคำนึงถึงมุมมอง ๓ ด้านคือ ร่างกายจิตใจและจิตวิญญาณแนวโน้มนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาด้านวิทยาการทางการแพทย์และสุขภาพต่างๆ ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตรูปแบบการบริโภคสินค้าที่สร้างความสุขในการบริโภคและเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นมีความสนใจกับรายละเอียดและภาพลักษณ์ของสินค้ามากกว่าประโยชน์ใช้สอยและราคา มีค่านิยมที่สนใจในสินค้าที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสังคม เช่น สินค้าจากท้องถิ่นที่ช่วยกระจายรายได้ให้แก่คนยากจน ซึ่งเพิ่มโอกาสด้านการตลาดแก่ผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อสุขภาพ เช่นการพัฒนาผลผลิตจากความหลากหลายและพืช

สมุนไพรสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน รวมถึงการพัฒนาอุทยานให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตร และวัฒนธรรมท้องถิ่น และสนับสนุนการให้บริการเพื่อสุขภาพ

(๕) การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา การจัดลำดับประเทศที่มีความเสี่ยงด้านสภาพอากาศพบว่า ๔ ประเทศในอาเซียน ได้แก่ พม่า ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และไทย ติดอันดับ ๑๐ ประเทศแรกที่มีความเสี่ยงสูงสุดในโลก โดยประเทศไทยในช่วง ๓ ทศวรรษที่ผ่านมาประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปริมาณน้ำลดลงมาก ภัยแล้ง มีภัยพิบัติธรรมชาติ และเกิดโรคระบาดรุนแรงมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยส่งผลโดยตรงต่อภัยแล้งที่ยาวนาน ผลผลิตทางการเกษตรและการประมงลดลง อุทกภัย ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น โรคภัยไข้เจ็บที่ทวีความรุนแรง และกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจไทยกรมอุตุนิยมวิทยารายงานถึงอุณหภูมิเฉลี่ยประจำปีของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นประมาณ ๑ องศา เทียบจาก พ.ศ. ๒๕๒๔ – ๒๕๕๑ และแนวโน้มอุณหภูมิในประเทศไทยอาจเพิ่มสูงขึ้น ๑.๒ – ๑.๙ องศาเซลเซียสในปี พ.ศ. ๒๕๙๓ ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนวันที่ฝนตกและระดับปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาลดลงอย่างเห็นได้ชัดเทียบกับ ๑๕ ปีที่ผ่านมา (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔) ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวและระบบการปลูกพืชบนพื้นที่สูง ทำให้ได้ผลผลิตและคุณภาพต่ำลง จำเป็นต้องวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชที่เหมาะสม และรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมถึงเร่งรัดการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ทั้งการปลูกไม้มีค่าและการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารรวมถึงการอนุรักษ์พันธุ์พืชทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งองค์กรจะต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณและกลยุทธ์การทำงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น การได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติของเกษตรกรและอุทยานหลวงราชพฤกษ์

(๖) การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายภายในประเทศ

การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายภายในประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ แผนปฏิรูปประเทศ ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีพ.ร.บ. องค์การมหาชนพ.ร.บ. จัดซื้อจัดจ้าง ปี ๒๕๖๐ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารราชการ กฎหมายป่าไม้ พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ ๔) ปี ๒๕๕๙ รวมทั้งนโยบายภาครัฐดิจิทัล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการบริหารจัดการองค์กรในปรับปรุงกฎระเบียบให้เกิดความคล่องตัว การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การบริหารจัดการข้อมูล และการพัฒนาบุคลากรให้รู้เท่าทันและสามารถปรับตัวในการทำงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งการสร้างร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อกำหนดกติกาและข้อตกลง/แนวปฏิบัติร่วมกันในการทำงานในพื้นที่

นอกจากบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เป็นประเด็นท้าทายการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูงและยังมีประเด็นท้าทายที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และการเผยแพร่และกระจายองค์ความรู้การพัฒนาให้ครอบคลุมและทั่วถึงผ่านระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมเนื่องจากพื้นที่สูงส่วนใหญ่อยู่ห่างไกล ทุรกันดาร และการคมนาคมยากลำบาก รวมทั้งการเข้าถึงบริการและปัจจัยพื้นฐานภาครัฐ และการถ่ายโอนภารกิจดำเนินการที่ประสบความสำเร็จแล้วให้กับท้องถิ่นบริหารจัดการด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

๒.๕ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการพัฒนาพื้นที่สูง

สถาบันได้มีการประชุมร่วมผู้บริหาร ตัวแทนเจ้าหน้าที่และชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบัน โดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน บทเรียนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา สถานการณ์และปัญหาพื้นที่สูง สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบนพื้นที่สูงและการดำเนินงานในระยะต่อไป รวมทั้งการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง และทำการประมวลผลเพื่อกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบัน ดังนี้

จุดแข็ง(Strengths)	จุดอ่อน(Weaknesses)
๑. มีองค์ความรู้โครงการหลวงและผลงานวิจัยใหม่ๆ สำหรับใช้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูง ๒. ระบบการดำเนินงานของสถาบันที่เชื่อมโยงกับมูลนิธิโครงการหลวง ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน ๓. สถาบันมีกระบวนการและผลสำเร็จของการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา ที่สามารถเป็นบทเรียนและนำมาใช้ประโยชน์ ๔. สถาบันมีสามารถมีอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับของประชาชน ๕. สถาบันมีผู้นำชุมชน และผู้นำเกษตรกรที่พัฒนาไว้ ทำหน้าที่ร่วมเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน ๖. สถาบันมีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการวิจัยและพัฒนาทั้งในประเทศและนานาชาติ	๑. การบริหารจัดการของสถาบันยังต้องพัฒนาระบบงานให้มีประสิทธิภาพมาตรฐาน และเอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่สูง ๒. อัตรากำลังในการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นทั้งจำนวนบุคลากรและองค์ความรู้ของนักวิจัยและพัฒนา ๓. ฐานข้อมูลกลางในการสนับสนุนการปฏิบัติงานยังขาดแพลตฟอร์มในการบูรณาการจัดการข้อมูลให้เป็นมาตรฐานเดียว รวมทั้งยังไม่เชื่อมโยงทั้งภายในสถาบันและหน่วยงานภายนอก ๔. ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้ในการดำเนินงานบางระบบ ยังไม่ตอบสนองการใช้งาน และเชื่อมโยงกับระบบอื่นๆ ได้ ๕. องค์ความรู้ที่จำเป็นต้องใช้งานจำนวนมาก ยังไม่ถูกจัดเก็บและรวบรวมอย่างเป็นระบบ และเหมาะสมต่อการใช้งาน ๖. เครื่องมือและอุปกรณ์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในพื้นที่ห่างไกลยังมีจำกัด

โอกาส(Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
๑. พื้นที่สูงมีความหลากหลาย มีอัตลักษณ์เฉพาะ ในการสร้างมูลค่า ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง ในการส่งเสริมอาชีพและนำมาต่อยอดได้ ๒. นโยบายของรัฐในการลดการเหลื่อมล้ำ ด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา การเกษตรมิตรกับสิ่งแวดล้อม เอื้อต่อการกิจพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบัน ๓. การทำงานเป็นภาคีกับโครงการหลวง และหน่วยงานร่วมบูรณาการภายใต้แผนแม่บทเป็นการสร้างพลังร่วมกันทำให้การพัฒนาพื้นที่สูงมากยิ่งขึ้น ๔. การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม จะช่วยให้การดำเนินงานของสถาบัน และการพัฒนาพื้นที่สูงมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	๑. ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรบนพื้นที่สูงและการเติบโตของพืชและผลกระทบจากภัยธรรมชาติต่อการดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ๒. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และกฎกติกาทางการค้าสร้างผลกระทบต่อการแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศมากขึ้นทั้งในด้านราคา คุณภาพและมาตรฐาน ๓. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลต่อภาระการพึ่งพิง และการขาดแคลนแรงงานบนพื้นที่สูง ๔. พื้นที่ดำเนินงานของสถาบันบนพื้นที่สูงมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย ในการดำเนินกิจกรรมสำคัญ เช่น การใช้ประโยชน์พื้นที่ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ๕. พื้นที่สูงส่วนใหญ่อยู่ห่างไกล ทุรกันดาร และการคมนาคมยากลำบาก เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานและการติดต่อสื่อสาร

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง นำมาจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาทั้งกลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ (TOWS Matrix) ดังนี้

SO (กลยุทธ์เชิงรุก)	WO (กลยุทธ์เชิงแก้ไข)
๑. ดำเนินการวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้และต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒. กระจายและยกระดับการพัฒนาของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานบูรณาการ ๓. พัฒนาระบบบริหารจัดการและการบริการ เพื่อยกระดับให้อุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน ทันสมัย ๔. พัฒนาเกษตรกรผู้นำ(Change Agent) ที่สามารถดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ช่วยขับเคลื่อนงานของสถาบันในการขยายองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง ๕. พัฒนาและยกระดับเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ	๑. พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้มีสมรรถนะสูง ตามแนวทาง PMQA และองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๒. พัฒนาศักยภาพและผู้นำชุมชนให้เป็นนักวิจัยและนักพัฒนามีขีดความสามารถสูง มีความรู้ทักษะที่หลากหลาย และมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ๓. เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน และการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง ๔. พัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้ เพื่อสร้างและเก็บรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ๕. พัฒนาปัจจัยพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน การกระจายและยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงและเพิ่มศักยภาพด้านงานวิจัยและพัฒนา

ST (กลยุทธ์เชิงป้องกัน)	WT (กลยุทธ์เชิงรับ)
๑. พัฒนาอุทยานฯ เป็นแหล่งรวบรวม และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง องค์ความรู้ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีไทยและล้านนา รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บท และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง ๓. สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ โดยมุ่งงานวิจัยที่แก้ไขปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน และงานวิจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ	๑. ปรับโครงสร้างองค์กร และพัฒนาสมรรถของบุคลากรให้มีความคล่องตัว และขีดความสามารถสูง รองรับบริบทการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนากระบวนการดำเนินงานใหม่สำหรับพื้นที่สูงที่มีความเฉพาะ ๒. เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ ปันฟู และแก้ไขปัญหาที่สำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ๓. ยกระดับการทำเกษตรให้มีความปลอดภัยและมาตรฐานอาหารปลอดภัย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการจัดการหลังเก็บเกี่ยว และการตลาดอย่างครบวงจร

จากการวิเคราะห์กลยุทธ์การดำเนินงานของข้างต้น สามารถสรุปประเด็นกลยุทธ์ที่ต้องให้ความสำคัญในการดำเนินงานระยะต่อไป และนำไปสู่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การดำเนินงานภายใต้แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จำนวน ๓ ประเด็น ดังนี้

๑) **การสนับสนุนงานวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง** ตามยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง

- ๑.๑) วิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้และต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ งานวิจัยที่แก้ไขปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน และงานวิจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ
- ๑.๒) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บท และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง
- ๑.๓) พัฒนาและยกระดับเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ
- ๑.๔) พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการกระจายและยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง และเพิ่มศักยภาพด้านงานวิจัยและการพัฒนา
- ๑.๕) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้มาตรฐานและทันสมัย เป็นแหล่งรวบรวม และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง องค์ความรู้ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีไทยและล้านนา รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) **การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพัฒนาพื้นที่สูง**

- ๒.๑) เน้นการกระจายและยกระดับการพัฒนาของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานบูรณาการ
- ๒.๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชนในการพึ่งตนเองและบริหารจัดการตนเองและขับเคลื่อนการพัฒนา ด้วยการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

๒.๓) เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ ป่าไม้ และแก้ไขปัญหาที่สำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ

๒.๔) ยกระดับการทำเกษตรให้มีคุณภาพและมาตรฐานอาหารปลอดภัย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการจัดการหลังเก็บเกี่ยว และการตลาดอย่างครบวงจร

๓) *การพัฒนาและบริหารองค์กร*

๓.๑) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

(๑) พัฒนาบุคลากรและผู้นำชุมชนให้เป็นนักวิจัยและนักพัฒนามีขีดความสามารถสูง มีความรู้ทักษะที่หลากหลาย และมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

(๒) พัฒนาเกษตรกรผู้นำ(Change Agent) ที่สามารถดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ช่วยขับเคลื่อนงานของสถาบันในการขยายองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง

(๓) ปรับโครงสร้างองค์กร และพัฒนาสมรรถของบุคลากรให้มีความคล่องตัว และขีดความสามารถสูง รองรับบริบทการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินงานใหม่สำหรับพื้นที่สูงที่มีความเฉพาะ

(๔) พัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้ เพื่อสร้างและเก็บรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

๓.๒) พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้มีสมรรถนะสูง

(๑) พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรตามแนวทางคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ๔.๐

(๒) เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน และการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง

ส่วนที่ ๓

แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐)

ตามพระราชบัญญัติ “จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐” และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ ให้องค์กรของรัฐบาลปรับปรุงแผนระดับ ๓ ในความรับผิดชอบตามนี้ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาตินั้น สถาบันจึงได้ทบทวนและจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐) โดยแบ่งเป้าหมายการดำเนินงานเป็น ๒ ระยะ ระยะแรก ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) และระยะที่สอง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบระยะเวลาแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้ดำเนินการโดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและบุคลากรในสถาบัน ตามลำดับขั้นตอนการจัดทำและทบทวนแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง รวมทั้งน้อมนำศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง และได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานและการพัฒนาพื้นที่สูงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจโลก โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ตลอดจนมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสีย และตัวแทนจากชุมชนได้มีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายของแผนฯ เพื่อนำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ เป้าประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน เป้าหมายและตัวชี้วัด ตลอดจนแผนงานโครงการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนด ดังนี้

๓.๑ ปรัชญาองค์กร

“ สืบสาน รักษาต่อยอด โครงการหลวงสืบไป ”

๓.๒ วิสัยทัศน์

“ชุมชนบนพื้นที่สูงมีความอยู่ดีมีสุข ด้วยการวิจัยและพัฒนา สืบสาน รักษา ต่อยอดงานโครงการหลวง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

๓.๓ พันธกิจ

ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อสืบสานพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนบนพื้นที่สูง ด้วยการรักษาและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยและการเรียนรู้ของโครงการหลวง ในการเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และต่อยอด การขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงไปสู่พื้นที่สูงอื่น โดย

- ๑) ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวง ในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่เพื่อให้โครงการหลวงเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูง
- ๒) การขยายผลความสำเร็จงานโครงการหลวง โดยการพัฒนาและยกระดับชุมชนบนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกล ทุรกันดาร ตามแนวทางโครงการหลวง เพื่อให้ชุมชนมีความอยู่ดีมีสุข มีความเข้มแข็ง และมีความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง เป็นชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง สำหรับชุมชนอื่นๆ ต่อไป
- ๓) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเผยแพร่และเรียนรู้ทางการเกษตร พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และการให้บริการสังคม
- ๔) พัฒนาสถาบันให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย ด้วยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรองรับการบริหารจัดการขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูง และรองรับการเป็นเครือข่ายของสังคมการเรียนรู้บนพื้นที่สูง ตลอดจนปรับโครงสร้างองค์กรและพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีสมรรถนะและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุพันธกิจด้วยหลักธรรมาภิบาล

๓.๔ เป้าหมาย

การดำเนินงานของสถาบันมุ่ง สืบสาน รักษา ต่อยอด โครงการหลวง ด้วยการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการสนับสนุนโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และดำเนินงานขยายผลโครงการหลวงไปพัฒนาพื้นที่สูงต่างๆ ให้ชุมชนอยู่ดีมีสุขอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้ องค์ความรู้ ผลงานวิจัย และวิธีการปฏิบัติงานแบบโครงการหลวง ซึ่งยึดการพัฒนาแบบองค์รวมบนฐานความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน การบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายใต้การบริหารจัดการที่มีสมรรถนะ มาตรฐาน และธรรมาภิบาล ดังนั้นเป้าหมายของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง คือ

- ๑) การเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูง ในการเป็นแหล่งวิจัย รวบรวม แหล่งเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้งานวิจัยในการสนับสนุนงานโครงการหลวง และชุมชนบนพื้นที่สูงอื่น และเป็นภาคีเครือข่ายการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
- ๒) ชุมชนเป้าหมายเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน มีความอยู่ดีมีสุข มีรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต สังคมมีความเข้มแข็ง สามัคคี และรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งสามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน
- ๓) สถาบันเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย มีคุณภาพด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงในการพัฒนางานและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

๓.๕ ตัวชี้วัด

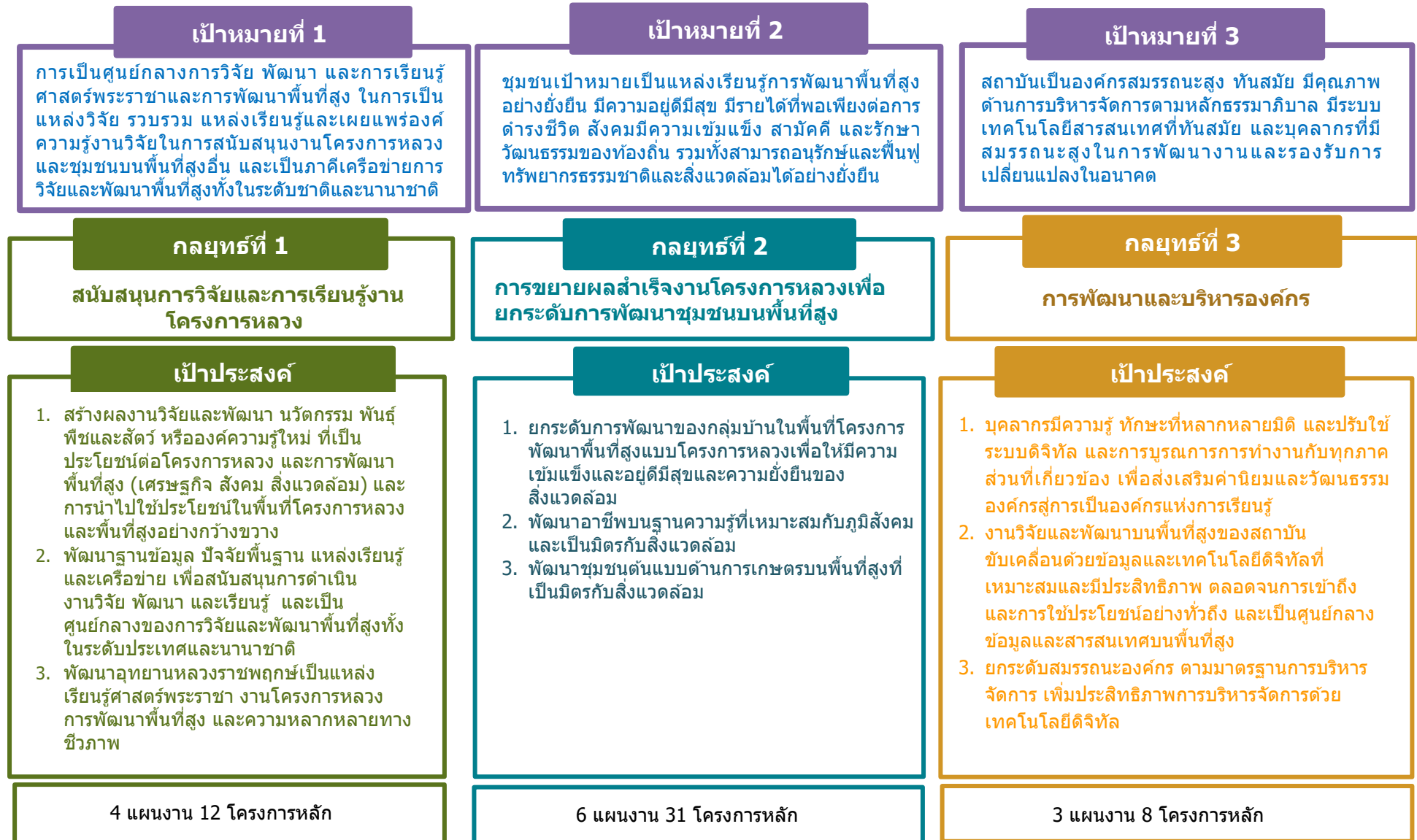
เพื่อให้การดำเนินงานสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงบรรลุเป้าหมายการดำเนินงาน และขับเคลื่อนไปสู่องค์กรสมรรถนะสูงและเป็นศูนย์กลางของการวิจัยและพัฒนาที่สืบสาน รักษา ต่อยอดงานโครงการหลวง และงานพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์ และพันธกิจ รวมทั้งตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)
๑) ผลงานวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์ หรือองค์ความรู้ใหม่ ที่นำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวง หรือยกระดับการพัฒนากลุ่มบ้าน	ร้อยละ ๔๐ ของจำนวนโครงการวิจัย	ร้อยละ ๔๕ ของจำนวนโครงการวิจัย
๒) กลุ่มบ้านเป้าหมายได้รับยกระดับการพัฒนาแบบองค์รวม เพื่อให้มีความอยู่ดีมีสุข มีความเข้มแข็งและ และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม	๕๕๐ กลุ่มบ้าน	๖๑๖ กลุ่มบ้าน
๓) สถาบันได้รับมาตรฐานการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง	เข้าสู่ระบบมาตรฐานระดับประเทศ	เข้าสู่มาตรฐานระดับนานาชาติ

๓.๖ แผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy Map)

ภาพรวมเป้าหมาย กลยุทธ์ เป้าประสงค์ จำนวนแผนงานและโครงการหลัก

๓.๗ กลยุทธ์ของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

การกำหนดกลยุทธ์ของแผนการวิจัยและงานพัฒนาพื้นที่สูง ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง

กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารองค์กร

โดยมีรายละเอียดของ เป้าประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน เป้าหมายและตัวชี้วัด แผนงานและโครงการของ แต่ละกลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง

ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ การดำเนินงานของโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะต่อไป และ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำงานวิจัยและพัฒนาไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอย่าง กว้างขวาง โดยมีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อรองรับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการ พัฒนาเครือข่ายและฐานองค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑) สร้างผลงานวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์ หรือองค์ความรู้ใหม่ ที่เป็น ประโยชน์ต่อโครงการหลวง และการพัฒนาพื้นที่สูง (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม) และไป ใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอย่างกว้างขวาง
- ๑.๒) พัฒนาระบบข้อมูลองค์ความรู้ ปัจจัยพื้นฐาน แหล่งเรียนรู้ และเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการ ดำเนินงานวิจัย พัฒนา และเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง และความหลากหลายทางชีวภาพ และเพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และ การเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ
- ๑.๓) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การ พัฒนาพื้นที่สูง และความหลากหลายทางชีวภาพ

๒) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๒.๑) ผลงานวิจัย หรือนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์/ผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ตรงตามเป้าหมายของโครงการหลวง หรือขึ้นทะเบียนพันธุ์พืช/จดทรัพย์สินทางปัญญา	ไม่น้อยกว่า ๑๐ รายการ/ปี	ไม่น้อยกว่า ๑๐ รายการ/ปี
๒.๒) มีฐานข้อมูลองค์ความรู้การวิจัยและพัฒนา ศาสตร์พระราชา และความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย	๑ ฐานข้อมูล	ฐานข้อมูลองค์ความรู้ที่มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย
๒.๓) เครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัย พัฒนา และเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง	ไม่น้อยกว่า ๙ เครือข่าย	ไม่น้อยกว่า ๑๐ เครือข่าย
๒.๔) สัดส่วนผู้รับการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง และความหลากหลายทางชีวภาพ ของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ที่เพิ่มขึ้น	ร้อยละ ๕ ต่อปี	ร้อยละ ๑๐ ต่อปี

๓) แนวทางการดำเนินงาน

- ๓.๑) สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ โดยมุ่งงานวิจัยที่แก้ไขปัญหาคุณภาพทางการผลิตและการตลาดของพรรณพืชและสัตว์ที่สำคัญ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ เป็นต้น และงานวิจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น การพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ใหม่ และการพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์แบบประณีตและแม่นยำ และสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัย องค์ความรู้ และผลสำเร็จการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแบบโครงการหลวง ไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การเผยแพร่งานโครงการหลวง งานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ
- ๓.๒) พัฒนารฐานข้อมูล ปักจัยพื้นฐาน แหล่งเรียนรู้ และเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย พัฒนา เรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง และความหลากหลายทางชีวภาพ และเพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางของการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูงทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ
- ๓.๓) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้พระราชกรณียกิจสถาบันพระมหากษัตริย์ องค์ความรู้ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อบริการสังคม และ ด้วยระบบบริหารจัดการและการบริการที่ได้มาตรฐานสากล

๔) แผนงาน/โครงการหลัก

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๑ การวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวง				
๑.๑ วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์ บนฐานความรู้ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	องค์ความรู้จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านพันธุ์พืช/สัตว์ รวมทั้งเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด ที่นำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมอาชีพในพื้นที่เป้าหมายบนพื้นที่สูง	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย (พร้อมนำไปใช้)	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย (พร้อมนำไปใช้)
๑.๒ วิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยการพัฒนาศักยภาพของคน และองค์กรชุมชน การฟื้นฟูและรักษาวรรณธรรมชนเผ่า และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักในการดำรงชีวิต	องค์ความรู้ด้านสังคมที่สนับสนุนการยกระดับการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง	-	๘๘ ชุมชน	๑๓๒ ชุมชน
๑.๓ วิจัยการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ และป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน	องค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำไปใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ดิน น้ำ และป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนบนพื้นที่สูง	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย
๑.๔ วิจัยและพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และจากความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูงตลอดห่วงโซ่การผลิตและการตลาดทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน	ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากงานวิจัยที่ส่งมอบให้มูลนิธิโครงการหลวงหรือนำไปใช้ประโยชน์ระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์	๙ รายการ (ปี ๖๒)	อย่างน้อย ๒๐ รายการ	อย่างน้อย ๓๐ รายการ
๑.๕ ส่งเสริมการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย เพื่อสนับสนุนให้โครงการหลวงเป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	จำนวนโครงการ/กิจกรรมที่สนับสนุนโครงการหลวง	๑๕ โครงการ/ปี	๑๕ โครงการ/ปี	๑๕ โครงการ/ปี
แผนงานที่ ๒ การพัฒนาฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และปัจจัยพื้นฐานการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง				
๒.๑ พัฒนาฐานข้อมูล และแหล่งเรียนรู้การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	มีฐานข้อมูลองค์ความรู้การวิจัยและพัฒนา ศาสตร์พระราชา และความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย	-	๑ ฐานข้อมูล	ฐานข้อมูลได้มาตรฐาน
๒.๒ พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อเพิ่มศักยภาพ และรองรับการเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	๑) จำนวนห้องปฏิบัติการเพื่อรองรับการวิจัยและพัฒนาที่ได้มาตรฐาน (แห่ง)	-	๑ แห่ง	

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
	๒) จำนวนศูนย์ปฏิบัติการด้านวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	-	๓ แห่ง (น่าน ชม. สาละ วิน)	๒ แห่ง (สถานีวิจัย)
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาเครือข่ายการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง				
๓.๑ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการการเรียนรู้ การวิจัย และการพัฒนาพื้นที่สูง ในระดับชาติ และนานาชาติ	เครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัย พัฒนา และเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๐ เครือข่าย (ปี ๖๒)	ไม่น้อยกว่า ๙ เครือข่าย	ไม่น้อยกว่า ๑๐ เครือข่าย
๓.๒ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้และผลสำเร็จของโครงการหลวงในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนทั้งในและต่างประเทศ	ระดับความสำเร็จของการสนับสนุนงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้และผลสำเร็จของโครงการหลวงในการพัฒนาพื้นที่สูง	ร้อยละ ๑๐๐ ตามแผน	ร้อยละ ๑๐๐ ตาม แผน	ร้อยละ ๑๐๐ ตาม แผน
แผนงานที่ ๔ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง การเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ				
๔.๑ การพัฒนาหลักสูตรและแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้	๑) แหล่งเรียนรู้ ที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ๒) หลักสูตรการเรียนรู้และกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้	๖ จุด/แห่ง ๓ หลักสูตร/ กิจกรรม/ เรื่อง	๖ จุด/แห่ง ๓ หลักสูตร/ กิจกรรม/ เรื่อง	๖ จุด/แห่ง ๕ หลักสูตร/ กิจกรรม/ เรื่อง
๔.๒ การพัฒนาสวน โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งดึงดูดใหม่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การพักผ่อน และการให้บริการสังคม	พื้นที่และสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับการพัฒนา	๙ แห่ง/ โครงการ	๙ แห่ง/ โครงการ	๑๒ แห่ง/ โครงการ
๔.๔ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์สู่แหล่งเรียนรู้มาตรฐาน	จำนวนมาตรฐานด้านการบริหารจัดการที่อุทยานหลวงราชพฤกษ์ได้รับ	๒ มาตรฐาน	๒ มาตรฐาน	๑ มาตรฐาน

กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้นำรุ่นใหม่ พัฒนาอาชีพ และการตลาด ส่งเสริมสถาบันเกษตรกร สร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขยายผลการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมบนฐานองค์ความรู้โครงการหลวง งานวิจัย และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับชุมชนสู่ชุมชนพึ่งพาตนเอง และเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑) ยกระดับการพัฒนาของกลุ่มบ้านในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อให้มีความเข้มแข็งและอยู่ดีมีสุขและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม
- ๑.๒) พัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ๑.๓) พัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการเกษตรบนพื้นที่สูงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๒) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๒.๑) กลุ่มบ้านเป้าหมายที่เกษตรกรได้รับการพัฒนาอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ร้อยละ ๔๐	ร้อยละ ๕๐
๒.๒) ครีวเรือนเป้าหมายมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่า ๗๘,๐๐๐ บาท/ครัวเรือน/ปี(ปัจจุบันมีร้อยละ ๖๖.๕๒ ของครัวเรือนเป้าหมาย)	ร้อยละ ๗๐	ร้อยละ ๗๕
๒.๓) กลุ่มบ้านเป้าหมายที่มีสถาบันเกษตรกรในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการจัดการด้านการตลาด	ร้อยละ ๔๐	ร้อยละ ๕๐
๒.๔) กลุ่มบ้านเป้าหมายที่มีความเข้มแข็งในการจัดการด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ ๕๐	ร้อยละ ๘๐
๒.๕) ชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๘๘ ชุมชน	๑๓๒ ชุมชน

๓) แนวทางการดำเนินงาน

- ๓.๑) พัฒนาและส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรแก่เกษตรกรให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีความมั่นคงด้านการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและคุ้มค่า ด้วยระบบการเกษตรปลอดภัยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีตลาดรองรับโดยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับภูมิสังคมที่ความหลากหลายของพื้นที่สูง เน้นการยกระดับการผลิตสู่ระบบเกษตรแบบประณีตและแม่นยำสูง ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งมีระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาดที่ดี และมาตรฐานอาหารปลอดภัย เพื่อให้ได้ผลผลิตหรือสินค้าที่คุณภาพสูง ตรงตามความต้องการ

ของตลาด และลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติหรือการแปรปรวนของสภาพแวดล้อม รวมทั้ง**การสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพ**

- ๓.๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชนในการพึ่งตนเองและบริหารจัดการตนเองและขับเคลื่อนการพัฒนา ด้วยการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร โดยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแผนชุมชน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและการดำรงชีวิต พร้อมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและประเพณี
- ๓.๓) เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนที่ ดินรายแปลงของเกษตรกร การจัดทำแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยการปรับระบบเกษตรให้ถูกต้องตามหลักวิชาการสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของแต่ละชุมชน เช่น การเพิ่มพื้นที่ป่า การแก้ไขปัญหามลพิษของดินและน้ำ หรือปัญหามลภาวะต่างๆ เป็นต้น
- ๓.๔) พัฒนาคู่มือสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเช่น แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานรองรับการจัดการด้านการผลิต การตลาดและและการจัดการหลังเก็บเกี่ยว เช่น โรงรวบรวม คัดบรรจุ หรือแปรรูปผลิตผล และห้องปฏิบัติการในการตรวจสอบคุณภาพผลิตผล เป็นต้น
- ๓.๕) ยกระดับการพัฒนาแบบบูรณาการในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและพัฒนากลุ่มบ้านเป้าหมายในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเป็นชุมชนตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง
- ๓.๖) พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง โดยสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกล

๔) แผนงาน/โครงการหลัก

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๑ การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพบนฐานความรู้และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม				
๑.๑ พัฒนาการผลิตพืชอาหารและพืชเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชน สู่ระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	๑) จำนวนเกษตรกรที่ได้รับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้น ๒) มีพืชส่งเสริมที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand)	๑,๘๓๖ ราย - (เป้า ๒๐ ชนิด)	ร้อยละ๕ >๙ ชนิด (สะสม)	ร้อยละ๑๐ >๒๐ ชนิด (สะสม)
๑.๒ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพการปลูกพืชและสัตว์ทางเลือกที่มีตลาดรองรับ ด้วยระบบ	๑) จำนวนเกษตรกรได้รับการพัฒนาและการถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง	๗๗,๐๐๐ ราย	๘๒,๐๐๐ ราย	๙๒,๐๐๐ ราย

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประณีต และแม่นยำ	๒) รายได้ของเกษตรกรที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดองค์ความรู้และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ	๒๙๐ ล้าน บาท/ปี	๓๐๐ ล้านบาท/ปี	๓๕๐ ล้านบาท/ปี
๑.๓ พัฒนาคุณภาพผลิตผลและสินค้าเกษตร การแปรรูปผลผลิต การจัดการหลังเก็บเกี่ยว และมาตรฐานอาหารปลอดภัย	๑) พัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรให้ได้รับมาตรฐานอาหารปลอดภัย (อย.)	๑ ชนิด (กลุ่มสมุนไพรโป่งค้ำ)	>๕ ผลิตภัณฑ์	>๑๐ ผลิตภัณฑ์
	๒) โรงคัดบรรจุได้รับการรับรองมาตรฐานโรงงาน (GMP และ HACCP)	อยู่ระหว่างดำเนินการ ๓ แห่ง (ห้วยเป้า ปางหินฝน ขุนสถาน สนง. น่าน)	๒ แห่ง	๔ แห่ง
๑.๔ เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบตลาดชุมชน และเครือข่ายการตลาด และการพัฒนาช่องทางตลาดสมัยใหม่	๑) มีการสถาบันเกษตรกรที่จดทะเบียนกลุ่มเป็นนิติบุคคล (กลุ่ม)	สหกรณ์ ๘ กลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน ๒๘ กลุ่ม	๙ กลุ่ม	๑๕ กลุ่ม
	๒) มีช่องทางการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายตลาด on line (ช่องทาง)	๑ ช่องทาง FB Highland market	๒ ช่องทาง	๒ ช่องทาง
๑.๕ พัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ	มีสินค้า/ผลิตภัณฑ์ใหม่จากของผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ	๒ ชนิด (น้ำมันมะแตก / สมุนไพรไพร่ขงกลุ่มโป่งค้ำ)	๓ ชนิด	๕ ชนิด
๑.๖ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และการบริการ	มีชุมชนตัวอย่างที่เกิดจากพัฒนาและส่งเสริมอาชีวนอกภาคการเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และการบริการ	-	๖ ชุมชน	๒๗ ชุมชน
แผนงานที่ ๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน				
๒.๑ ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแผนชุมชนที่มีคุณภาพ	๑) ชุมชนมีการนำแผนชุมชนไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาชุมชน	ร้อยละ ๙๐.๘๐ (๑๔๘ ชุมชน)	>ร้อยละ ๘๐	>ร้อยละ ๘๕
	๒) จำนวนชุมชนที่มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต	๓๒๓ ชุมชน	๓๔๐ ชุมชน	๔๔๐ ชุมชน

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๒.๒ พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร สตรีและเยาวชน	๑) จำนวนของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร สตรีและเยาวชน ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ๒) จำนวนกลุ่มเยาวชนที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเข้มแข็ง	๖๖๐ คน Smart farmer ๑๐ กลุ่มที่ได้รับการพัฒนา	๕๐๐ ราย ๑๘ กลุ่ม	๗๐๐ ราย ๒๘ กลุ่ม
๒.๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและการตลาด	มีกลุ่มตัวอย่างที่มีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและการตลาด	๖ กลุ่ม	๑๐ กลุ่ม	๔๐ กลุ่ม
๒.๔ อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม และภูมิปัญญาชนเผ่าบนพื้นที่สูง	มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม และภูมิปัญญาชนเผ่าบนพื้นที่สูง	พื้นที่ละ ๑ กิจกรรม	๑๓๒ กิจกรรม	๒๒๘ กิจกรรม
๒.๕ เสริมสร้างจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	มีกิจกรรม เสริมสร้างจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	พื้นที่ละ ๑ กิจกรรม	๑๓๒ กิจกรรม	๒๒๘ กิจกรรม
แผนงานที่ ๓ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน				
๓.๑ จัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร และฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน	จำนวนชุมชนที่มีแผนที่ดินรายแปลง	๒๔๖ ชุมชน	๓๐๖ ชุมชน	๔๐๖ ชุมชน
๓.๒ จัดทำแผนอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งกรรมการ และระเบียบชุมชนด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑) ชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมตามแผนอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนฯ ๒) มีพื้นที่ปลูกป่าชาวบ้านเพิ่มขึ้น	พื้นที่ละ ๑ กิจกรรม ๔๙๓ ไร่	> ร้อยละ ๘๐ ๑,๓๒๐ ไร่	> ร้อยละ ๘๕ ๒,๒๐๐ ไร่
๓.๓ ปรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักวิชาการ และป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า	ชุมชนมีการนำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร และฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ไปใช้ประโยชน์ในการรับระบบเกษตรและป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า	๒๔๖ กลุ่มบ้าน	๑,๓๒๐ แปลง	๒,๒๐๐ แปลง

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๓.๔ ปลุกและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	มีพื้นที่ที่ได้รับการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพิ่มขึ้น	๑,๒๗๐ ไร่	๖,๖๐๐ ไร่	๑๑,๐๐๐ ไร่
๓.๕ อนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ดินและน้ำ	๑) การทำปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงบำรุงดินเพิ่มขึ้น ๒) ปลุกแฝกเพื่อปรับปรุงบำรุงดินเพิ่มขึ้น	๑,๑๘๙ ตัน ๑,๓๘๕,๐๐๐ กล้า	๑,๕๐๐ ตัน ๓ ล้านกล้า	๒,๕๐๐ ตัน ๑๐ ล้านกล้า
๓.๖ ฟื้นฟูแหล่งอาหารความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และพืชท้องถิ่นของชุมชน	มีการใช้สารชีวภัณฑ์ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๑๒ ชุมชน	๔๔ แห่ง	๔๔ แห่ง
๓.๗ ส่งเสริมการลดใช้สารเคมีและแก้ไขผลกระทบจากสารเคมี	มีพื้นที่ที่ได้รับการแก้ไขจากผลกระทบของการใช้สารเคมี	- (เป้าหมาย ๑๒ พื้นที่)	๕ แห่ง	๕ แห่ง
๓.๘ พัฒนาชุมชนต้นแบบชุมชนคาร์บอนต่ำ	มีชุมชนต้นแบบชุมชนคาร์บอนต่ำในพื้นที่	๒ พื้นที่	๓ ชุมชน	๕ ชุมชน
แผนงานที่ ๔ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและสนับสนุนการประกอบอาชีพ				
๔.๑ พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร	พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร	๓๔ แห่ง	๒๐๐ แห่ง	๑๕๐ แห่ง
๔.๒ พัฒนาศูนย์รวบรวมผลิตผล จัดการหลังเก็บเกี่ยวแปรรูป และการตลาดของผลิตผลทางการเกษตร และสินค้า	โรงคัดบรรจุได้รับการรับรองมาตรฐานโรงงาน (GMP และ HACCP)	ยังไม่ได้รับการรับรอง	๒ แห่ง	๔ แห่ง
๔.๓ พัฒนาห้องปฏิบัติการของชุมชน เพื่อสนับสนุนการเกษตรที่ประณีต และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ห้องวิเคราะห์สารเคมีตกค้างในผลผลิตที่มีมาตรฐานและสามารถวิเคราะห์ผลผลิตในชุมชนได้	๒๓ พื้นที่	๒๗ แห่ง	๓๓ แห่ง
๔.๔ เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐาน	มีกลุ่มที่สามารถบริหารจัดการและดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐานได้	- (๔๔ พื้นที่ ละ ๑ กลุ่ม)	๑๕ กลุ่ม	๒๙ กลุ่ม
แผนงานที่ ๕ การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง				

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๕.๑ ถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง	จำนวนผู้เรียนรู้องค์ความรู้โครงการหลวง	๕,๐๐๐ คน	๗,๐๐๐ ราย	๑๒,๐๐๐ ราย
๕.๒ สร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาพื้นที่สูง ระหว่างโครงการหลวง สถาบัน และหน่วยงานต่างๆ	มีเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มขึ้น	๑ เครือข่ายคือ ศศช เป้าหมายคือ อบต.	๑ เครือข่าย	๒ เครือข่าย
๕.๓ พัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	มีสื่อองค์ความรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ที่เหมาะสมกับบริบท	ยังไม่ได้ดำเนินการ	๕ เรื่อง	๑๐ เรื่อง
๕.๔ สร้างและพัฒนาชุมชนเครือข่ายการเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	มีแหล่งเรียนรู้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่สูงโดยใช้องค์ความรู้ของโครงการหลวงมาขยายผลความสำเร็จ	๓ แห่ง ห้วยเป้าป่าเกียะใหม่ แม่จิม	๔ แห่ง	๖ แห่ง
แผนงานที่ ๖ การพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง				
๖.๑ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการและ บูรณาการงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	ระบบฐานข้อมูลการพัฒนาพื้นที่สูงระหว่างหน่วยงาน ให้สามารถเชื่อมโยงกันและใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ	-	๑ ระบบ	-
๖.๒ พัฒนาและบูรณาการระบบฐานข้อมูลการพัฒนาพื้นที่สูงระหว่างหน่วยงาน				
๖.๓ การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและเครื่องมือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	มีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและเครื่องมือเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง อาทิ เช่น โรงรวบรวมผลผลิต ห้องวิเคราะห์สารพิษตกค้าง ฯลฯ	๒๓ แห่ง	๓๓ แห่ง	๔๔ แห่ง
๖.๔ พัฒนาชุมชนตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๑) มีชุมชนตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๔๔ พื้นที่/พื้นที่ละ ๑ ชุมชน	๔๔ ชุมชน	๘๘ ชุมชน
	๒) จำนวน Smart farmer	๖๖๐ ราย	๗๐๐ ราย	๙๕๐ ราย

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารองค์กร

การพัฒนาคุณภาพบริหารจัดการองค์กรให้มีสมรรถนะสูง มีธรรมาภิบาล ส่งเสริมความรู้ และทักษะของบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง มีระบบการบริหารจัดการข้อมูล ระบบเทคโนโลยี ดิจิทัลที่ทันสมัยเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรแห่งการ เรียนรู้และนำสู่การเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑) บุคลากรมีความรู้ ทักษะที่หลากหลายมิติ และปรับใช้ระบบดิจิทัล และการบูรณาการ การทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้
- ๑.๒) งานวิจัยและพัฒนามาบนพื้นที่สูงของสถาบัน ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง และเป็น ศูนย์กลางข้อมูลและสารสนเทศบนพื้นที่สูง
- ๑.๓) ยกระดับสมรรถนะองค์กร ตามมาตรฐานการบริหารจัดการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

๒) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๒.๑) บุคลากรเป็น smart officer และมีทักษะด้าน เทคโนโลยีดิจิทัล	ร้อยละ ๕๐	ร้อยละ ๘๐
๒.๒) ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่รองรับการบริหารจัดการ และขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง	≥ ๓ ระบบ	≥ ๕ ระบบ
๒.๓) องค์กรผ่านเกณฑ์คุณภาพบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA ๔.๐)	≥ ๓๕๐ คะแนน	≥ ๔๐๐ คะแนน

๓) แนวทางการดำเนินงาน

- ๓.๑) พัฒนาบุคลากรและผู้นำชุมชนให้เป็นนักวิจัยและนักพัฒนามีขีดความสามารถสูง โดย มี ความรู้ทักษะที่หลากหลาย และความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับภารกิจ มีทักษะด้านเทคโนโลยี ดิจิทัล และการบูรณาการการทำงานกับชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม
- ๓.๒) พัฒนาเกษตรกรผู้นำ ที่สามารถดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ช่วยขับเคลื่อนงานของสถาบัน ในการขยายองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง
- ๓.๓) ปรับปรุงโครงสร้างองค์กร และกระบวนการทำงานเพื่อรองรับพันธกิจใหม่ ให้มีความ ยืดหยุ่นเหมาะสม ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลไก การวางแผนกำลังคน รูปแบบการจ้างงาน การสรรหา การคัดเลือก การแต่งตั้ง เพื่อเอื้อให้ เกิดการหมุนเวียน ถ่ายเทแลกเปลี่ยน และโยกย้ายบุคลากรคุณภาพในหลากหลายระดับ ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ รวมถึงเน้นการบูรณาการและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

- ๓.๔) บริหารจัดการองค์ความรู้เพื่อรองรับการพัฒนาบุคลากรให้เรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และสนับสนุนให้มีระบบการเรียนรู้ดิจิทัล เพื่อการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้
- ๓.๕) เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ และพัฒนาระบบสารสนเทศเชิงกลยุทธ์สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานรวมทั้งการสร้างความมั่นคงปลอดภัยด้านไซเบอร์และรองรับการเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย
- ๓.๖) พัฒนางองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง มีคุณภาพการบริหารจัดการตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐ ๔.๐

๔) แผนงาน/โครงการหลัก

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๑ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคลของสถาบัน				
๑.๑ พัฒนาศักยภาพบุคลากรของสถาบัน	๑) เกษตรกรปรารถนาเปลี่ยนที่เป็นเกษตรกรผู้นำที่ขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาของสถาบัน	-	ร้อยละ ๑๐	ร้อยละ ๑๐
	๒) พัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามแผน	ร้อยละ ๑๐๐	ร้อยละ ๙๐	ร้อยละ ๙๐
๑.๒ พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล	๑) แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างอัตรากำลัง และวิธีการทำงานของสถาบันให้เหมาะสมกับการทำงาน	-	๑ แนวทาง	๑ แนวทาง
	๒) ผลสำเร็จการจัดทำแผน/ปรับปรุงด้านการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล (แผนสืบทอดตำแหน่ง Talent management ปรับปรุงระเบียบสวัสดิการ)	๒ เรื่อง	๓ แผน/เรื่อง	๓ แผน/เรื่อง
	๓) ผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรและวัฒนธรรมการทำงานที่ดี	ร้อยละ ๑๐๐	ร้อยละ ๑๐๐	ร้อยละ ๑๐๐
๑.๓ บริหารจัดการความรู้เพื่อพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้	๑) จำนวนองค์ความรู้ที่นำไปเผยแพร่แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง	๑๐ เรื่อง (สื่อ)	๓๐ เรื่อง/๒ ช่องทาง	๕๐ เรื่อง/๑ ช่องทาง
	๒) จำนวนองค์ความรู้ที่นำไปพัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	-	๓๐ เรื่อง/๓ ช่องทาง	๕๐ เรื่อง
แผนงานที่ ๒ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร				
๒.๑ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และมั่นคงปลอดภัยด้านไซเบอร์	๑) จำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์สถาบันเพิ่มขึ้น	๒๔๕,๐๓๔ view	๑๐๐,๐๐๐ view/ปี	๑๕๐,๐๐๐ view/ปี
	๒) เว็บไซต์ของหน่วยงานผ่านเกณฑ์มาตรฐานเว็บไซต์ภาครัฐ ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ไม่น้อยกว่า ๖ ข้อ	ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน	ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน	ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)
๒.๒ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบงานหรือระบบบริการเทคโนโลยีที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย	ฐานข้อมูลที่เป็นมาตรฐานกลางของสถาบันในการสนับสนุนภารกิจของสถาบัน	-	๒ เรื่อง	๕ เรื่อง
๒.๓ การยกระดับการพัฒนาพื้นที่สูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่สูง (Smart farming)	-	๕ แห่ง	๑๐ แห่ง
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถาบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะองค์กร				
๓.๑ การนำองค์กรเชิงกลยุทธ์และธรรมาภิบาลเพื่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี	๑) กำกับดูแลกิจการสถาบันให้เป็นไปตามที่ กพร.กำหนด ๒) ระดับคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร	ร้อยละ ๘๐ ร้อยละ ๗๑.๒๖	ร้อยละ ๘๐ ร้อยละ ๘๐	ร้อยละ ๘๐ ร้อยละ ๘๕
๓.๒ การพัฒนาระบบงานและระบบการให้บริการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพและยกระดับองค์กรสู่ความเป็นเลิศ	๑) การเข้ารับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการบริหารจัดการองค์กรต่างๆ (เช่น สำนักงานสีเขียว PMQA ๔.๐ รางวัลเลิศรัฐ องค์กรคุณธรรม องค์กรโปร่งใส) - ยกระดับการบริหารจัดการองค์กร ๗ หมวด - ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสำนักงานสีเขียว - รางวัลเลิศรัฐ - องค์กรคุณธรรมและองค์กรโปร่งใส	๔ มาตรฐาน/รางวัล ๒๘๒ คะแนน ร้อยละ ๗๓.๖๗ (เหรียญทองแดง) ๓ เรื่อง -	อย่างน้อย ๔ มาตรฐาน/รางวัลต่อปี ๓๕๐ คะแนน ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ (เหรียญเงิน) อย่างน้อย ๙ เรื่อง ผ่านเกณฑ์การประเมิน	อย่างน้อย ๔ มาตรฐาน/รางวัลต่อปี ๔๐๐ คะแนน ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ (เหรียญทอง) อย่างน้อย ๑๕ เรื่อง ผ่านเกณฑ์การประเมิน
	๒) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกผลการดำเนินงานที่โดดเด่นของสถาบันผ่านช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย	- (แผนสร้างการรับรู้ ๕ เรื่อง ๘ ช่องทางสื่อสาร)	๓๖ เรื่อง	๑๐๐ เรื่อง

๓.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีความอยู่ดีมีสุข มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งช่วยลดผลกระทบและแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ประเทศ ด้วยการวิจัยและนวัตกรรม และเป็นแหล่งผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิตและอาหารปลอดภัยให้กับประเทศ และสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบนพื้นที่สูง
๒. สถาบันเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูง มีความทันสมัยและขีดสมรรถนะสูง รวมทั้งมีค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร ในการปฏิบัติงานเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม และเกิดคุณค่ากับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๓. บุคลากรของสถาบันและเกษตรกรผู้นำได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย มีความเป็นมืออาชีพ มีคุณธรรมและจิตอาสาในการถือกุศลการปฏิบัติงานร่วมกัน และทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ
๔. การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีทิศทาง เป้าหมาย และกลยุทธ์ ที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนแปลงสู่แผนกลยุทธ์ด้านต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานของสถาบันบรรลุผลสัมฤทธิ์ สอนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๓.๙ กรอบงบประมาณแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐)

แผนงาน/โครงการหลัก	กรอบงบประมาณ (ล้านบาท)										รวม ทั้งหมด
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕)				ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)						
	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	รวม	๒๕๖๖	๒๕๖๗	๒๕๖๘	๒๕๖๙	๒๕๗๐	รวม	
กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการพัฒนา งานโครงการหลวง	๓๖๕.๙๑	๔๒๑.๔๗	๓๓๔.๖๕	๑,๑๒๒.๐๒	๓๒๓.๒๘	๓๒๔.๕๐	๓๓๒.๗๙	๓๔๑.๙๑	๓๔๙.๔๕	๑,๖๗๑.๙๒	๒,๗๙๓.๙๕
แผนงานที่ ๑ การวิจัยสนับสนุนงานโครงการ หลวง	๑๒๘.๙๐	๑๔๘.๓๐	๑๖๑.๘๐	๔๓๙.๐๐	๑๖๖.๔๐	๑๗๖.๘๐	๑๘๑.๘๐	๑๘๖.๙๐	๑๙๐.๗๐	๙๐๒.๖๐	๑,๓๔๑.๖๐
แผนงานที่ ๒ การพัฒนาฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และปัจจัยพื้นฐานการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	๒๖.๐๐	๖๗.๕๐	๖.๔๑	๙๙.๙๑	๒.๔๓	๒.๖๕	๒.๘๙	๓.๑๖	๓.๔๕	๑๔.๕๗	๑๑๔.๔๘
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาเครือข่ายการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้การวิจัยและพัฒนาพื้นที่ สูง	๑๘.๗๕	๑๖.๙๒	๑๘.๑๕	๕๓.๘๒	๑๙.๙๗	๒๑.๕๙	๒๓.๒๑	๒๕.๕๔	๒๗.๕๗	๑๑๗.๘๘	๑๗๑.๗๐
แผนงานที่ ๔ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศาสตร์ พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง การเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ	๑๙๒.๒๖	๑๘๘.๗๕	๑๔๘.๒๙	๕๒๙.๓๐	๑๓๔.๔๘	๑๒๓.๔๖	๑๒๔.๘๙	๑๒๖.๓๑	๑๒๗.๗๓	๖๓๖.๘๗	๑,๑๖๖.๑๗
กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการ หลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่ สูง	๒๒๖.๐๙	๒๓๙.๒๐	๒๒๗.๔๐	๖๙๒.๖๙	๒๒๗.๑๕	๒๔๑.๗๕	๒๕๖.๑๕	๒๗๐.๓๕	๒๘๔.๕๕	๑,๒๗๙.๙๕	๑,๙๗๒.๖๔
แผนงานที่ ๑ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ เพื่อ ยกระดับการเป็นอยู่และแก้ไขปัญหาความ ยากจน	๙๘.๓๐	๑๐๖.๐๐	๑๑๓.๗๐	๓๑๘.๐๐	๑๒๑.๑๐	๑๒๘.๖๐	๑๓๖.๑๐	๑๔๓.๕๐	๑๕๐.๙๐	๖๘๐.๒๐	๙๙๘.๒๐
แผนงานที่ ๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม และชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาและรองรับ การเปลี่ยนแปลง	๑๑.๖๓	๑๓.๒๕	๑๔.๙๕	๓๙.๘๓	๑๗.๑๕	๑๙.๓๕	๒๑.๕๕	๒๓.๗๕	๒๕.๙๕	๑๐๗.๗๕	๑๔๗.๕๘

แผนงาน/โครงการหลัก	กรอบงบประมาณ (ล้านบาท)										รวม ทั้งหมด
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕)				ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)						
	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	รวม	๒๕๖๖	๒๕๖๗	๒๕๖๘	๒๕๖๙	๒๕๗๐	รวม	
แผนงานที่ ๓ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	๒๒.๑๐	๒๕.๓๐	๒๘.๘๕	๗๖.๒๕	๒๑.๕๐	๒๒.๘๐	๒๔.๑๐	๒๕.๔๐	๒๖.๗๐	๑๒๐.๕๐	๑๙๖.๗๕
แผนงานที่ ๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ	๔๔.๖๐	๔๒.๐๐	๑๕.๕๐	๑๐๒.๑๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๓๕.๐๐	๑๓๗.๑๐
แผนงานที่ ๕ สร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนา เพื่อเผยแพร่และขยายงานโครงการหลวง	๑๙.๓๒	๒๐.๙๐	๒๑.๔๐	๖๑.๖๒	๒๑.๔๐	๒๒.๐๐	๒๒.๔๐	๒๒.๗๐	๒๓.๐๐	๑๑๑.๕๐	๑๗๓.๑๒
แผนงานที่ ๖ ยกระดับการพัฒนาแบบบูรณาการ และพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๓๐.๑๕	๓๑.๗๕	๓๓.๐๐	๙๔.๙๐	๓๙.๐๐	๔๒.๐๐	๔๕.๐๐	๔๘.๐๐	๕๑.๐๐	๒๒๕.๐๐	๓๑๙.๙๐
กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารจัดการองค์กร	๒๓๗.๙๐	๒๔๖.๓๙	๒๓๘.๒๒	๗๒๒.๕๐	๒๓๖.๑๓	๒๔๗.๔๖	๒๖๐.๑๐	๒๗๙.๒๑	๒๘๙.๔๖	๑,๓๑๒.๓๖	๒,๐๓๔.๘๖
แผนงานที่ ๑ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคลของสถาบัน	๑๘.๔๐	๑๙.๒๖	๑๘.๗๘	๕๖.๔๔	๒๐.๙๖	๒๐.๖๔	๒๐.๖๖	๒๒.๓๒	๒๒.๓๒	๑๐๖.๙๐	๑๖๓.๓๔
แผนงานที่๒ พัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารจัดการข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร	๔๓.๑๙	๔๗.๘๙	๓๒.๖๙	๑๒๓.๗๖	๒๗.๒๙	๒๖.๖๙	๒๗.๓๙	๒๖.๘๙	๒๖.๙๙	๑๓๕.๒๔	๒๕๙.๐๐
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถาบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะองค์กร	๑๗๖.๓๑	๑๗๙.๒๔	๑๘๖.๗๕	๕๔๒.๓๐	๑๘๗.๘๙	๒๐๐.๑๔	๒๑๒.๐๕	๒๓๐.๐๑	๒๔๐.๑๕	๑,๐๗๐.๒๓	๑,๖๑๒.๕๓
รวมกรอบงบประมาณทั้งหมด (ล้านบาท)	๘๒๙.๙๐	๙๐๗.๐๕	๘๐๐.๒๖	๒,๕๓๗.๒๑	๗๘๖.๕๖	๘๑๓.๗๑	๘๔๙.๐๔	๘๙๑.๔๗	๙๒๓.๔๕	๔,๒๖๔.๒๓	๖,๘๐๑.๔๕

ส่วนที่ ๔

การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

กลไกการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุเป้าหมาย และภารกิจของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๗๐) จะต้องอาศัยความร่วมมือในระดับต่างๆ การดำเนินปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาอย่างใกล้ชิดกับมูลนิธิโครงการหลวง และเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการ และสร้างคุณค่าต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชนบนพื้นที่สูง รวมทั้งการบูรณาการกับภาคีและพันธมิตรที่เกี่ยวข้อง ๒๖ หน่วยงาน ภายใต้แผนแม่บทโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและแผนแม่บทอื่นๆ ที่มีความสอดคล้องกับแผนชุมชน แผนงานในระดับพื้นที่โครงการ และแผนในระดับจังหวัด ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และนโยบายสำคัญ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ แก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ชุมชนสามารถพึ่งพาและบริหารจัดการตนเองได้ สร้างอาชีพทางเลือกเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นในพื้นที่เฉพาะ รวมทั้งช่วยลดปัญหาและผลกระทบการบุกรุกทำลายสิ่งแวดล้อมและป่าต้นน้ำลำธารของประเทศไทย สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ กลไกการขับเคลื่อน

๑) การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและบูรณาการกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ควรอาศัยกลไกของคณะกรรมการต่างๆ ดังนี้

- (๑) คณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวง (กปส.) และคณะอนุกรรมการภายใต้ กปส. โดยปรับปรุงขอบเขตของคณะกรรมการที่ดูแลเฉพาะพื้นที่โครงการหลวง ให้ครอบคลุมถึงโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและเชื่อมโยงกิจกรรมในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่สูงนอกเขตโครงการหลวงด้วย
- (๒) คณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง คณะที่ปรึกษาพิเศษ และคณะอนุกรรมการต่างๆ ของสถาบันในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และนโยบายของสถาบัน ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางของโครงการหลวง โดยทั้งการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้
- (๓) การทำงานและความร่วมมือร่วมกับโครงการหลวง ผ่านกลไกการกำกับดูแลและการบริหารของมูลนิธิโครงการหลวง และกลไกการสนับสนุนการปฏิบัติงานมูลนิธิโครงการหลวง ในการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ
- (๔) คณะทำงานระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงในระดับพื้นที่โครงการหลวง

๒) การกำกับดูแลภายในสถาบัน

เพื่อควบคุมให้การบริหารองค์กร ๖ ส่วนงาน ได้แก่ สำนักวิจัย สำนักพัฒนา สำนักอำนวยการ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ สำนักยุทธศาสตร์และแผน และหน่วยงานตรวจสอบภายใน ให้มีความโปร่งใส มี

ประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และมีความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงได้กำหนดกลไกสำคัญไว้ ดังนี้

- (๑) จัดแบ่งโครงสร้างองค์กรให้สนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักและบุคลากรดำเนินงานให้บรรลุผลตามแผนงาน โครงการ และตัวชี้วัดต่างๆ อย่างไรก็ตาม จะได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้สามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัว และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อรองรับการขยายงานขององค์กร
- (๒) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของสถาบัน ภายใต้กรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามระเบียบ พ.ร.บ.งบประมาณประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางและทิศทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสถาบัน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของสถาบัน และนโยบายสำคัญของรัฐบาล รวมทั้งแผนแม่บทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่น แผนแม่บทโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และแผนปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง
- (๓) จัดทำข้อตกลงแผนปฏิบัติการประจำปีร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง
- (๔) จัดให้มีระบบติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานที่ผูกติดอยู่กับระบบการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เพื่อพิจารณาความดีความชอบเป็นรายบุคคล ทั้งในด้านประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินงบประมาณแต่ละช่วงไตรมาสของปีงบประมาณ และประสิทธิภาพตามตัวชี้วัดในแผนดำเนินงาน
- (๕) มีคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานหน่วยตรวจสอบภายใน ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานให้มีความถูกต้องโปร่งใส และการติดตามความก้าวหน้าตามแผนงานการใช้จ่ายงบประมาณ

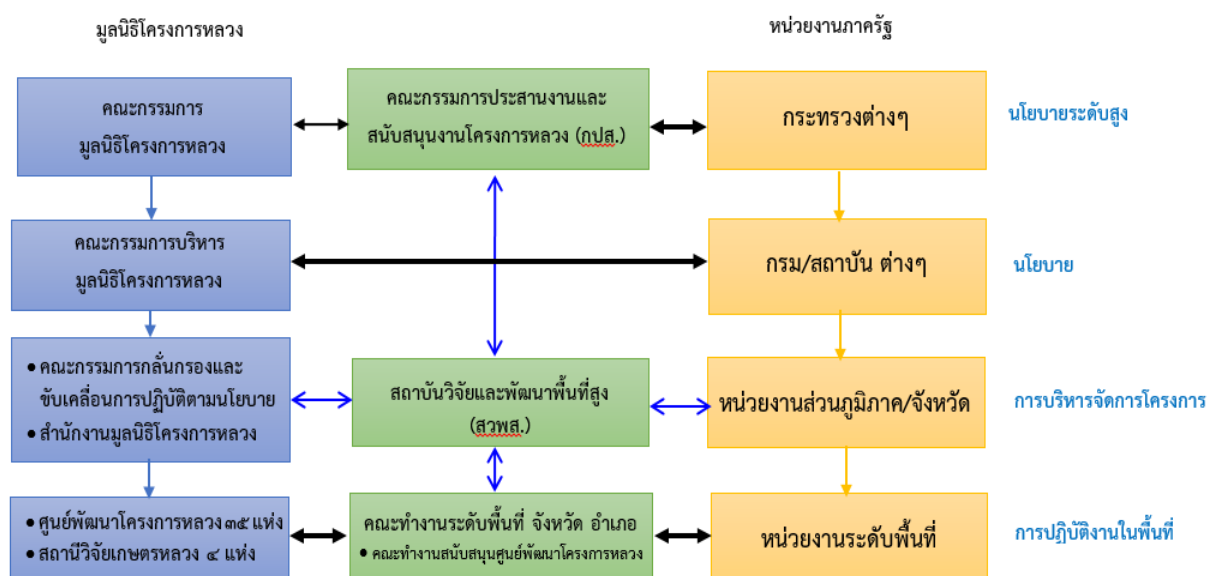
๓) สร้างกลไกความร่วมมือเพื่อมุ่งเน้นการบรรลุผลสัมฤทธิ์ผ่านการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก

ด้วยความซับซ้อนของปัญหาและความท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์การที่มากขึ้น ทำให้การแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจไม่สามารถทำได้ด้วยความรู้และทักษะ การบริหารงานตามภารกิจขององค์การแต่เพียงลำพัง จำเป็นต้องมีรูปแบบการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและช่วยในการตัดสินใจได้แก่ การบูรณาการในการทำงาน เพื่อช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงในการทำงานของแต่ละหน่วยงาน ขจัดความซ้ำซ้อน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมาย และเพื่อสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง สวพส. จึงได้กำหนดรูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

- (๑) **ความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวง** ในรูปแบบของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานในระดับต่างๆ โดย สวพส. ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานกับทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะต่างๆ
- (๒) **ความร่วมมือกับหน่วยงานร่วมบูรณาการ** จัดตั้งคณะทำงานบูรณาการในระดับจังหวัด อำเภอ และชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการทำงานให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ร่วมกัน

(๓) **รูปแบบการทำงานเป็นทีม (Project Team)** บูรณาการการทำงานภายในองค์กร ให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนและลดการใช้ทรัพยากรด้านต่างๆ โดยบูรณาการงานของสำนักวิจัย สำนักพัฒนาและอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ทั้งภารกิจในพื้นที่ปฏิบัติงานบนพื้นที่สูง และในภารกิจของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เช่น การวางแผนการผลิตและการจัดส่งไม้ดอกของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ให้แก่อุทยานหลวงราชพฤกษ์เพื่อประดับตกแต่งและจัดแสดง การวางแผนการผลิตและส่งผลผลิตเพื่อจำหน่ายใน “กาดนัดชาวดอย” (Famer Market) ที่อุทยานหลวงราชพฤกษ์ การร่วมบูรณาการกิจกรรมและช่วงเวลาในการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อลดการใช้รถยนต์ราชการ เป็นต้น

(๔) **การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายขององค์กรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ** ได้แก่ สวท. องค์กรภาคีในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ การเข้าร่วมเป็นสมาชิก C.A.F.E. (Council of Asian Flower Exhibition) และการเป็นสมาชิกขององค์กร Mountain Partnership ซึ่งมีสมาชิกทั่วโลกจำนวน ๓๖๖ หน่วยงาน/องค์กร

รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วม

๔.๒ การแปลงแผนพัฒนาสู่แผนปฏิบัติการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ทุกระดับของแผนพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงครั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานการดำเนินงานและบูรณาการภารกิจต่างๆ เข้าด้วยกัน การนำแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้สู่การปฏิบัติเป็นจริงได้ สถาบันกำหนดขั้นตอนดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑) การขับเคลื่อนกลยุทธ์ทั้ง ๓ ด้านของแผนพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐) เพื่อไปสู่การแปลงเป็นแผนปฏิบัติการระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และแผนปฏิบัติราชการรายปี ตาม

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ (มาตรา ๔ และ ๙) เพื่อให้เป็นไปในทิศทางและการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันได้กำหนดกรอบแผนงาน โครงการและตัวชี้วัด แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ (ระยะเวลา ๓ ปี : พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) และระยะที่ ๒ (ระยะเวลา ๕ ปี : พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ดังรายละเอียดใน ภาคผนวกกลยุทธ์ ตัวชี้วัดแผนงาน/โครงการ และกรอบงบประมาณ

๒) สร้างความเชื่อมโยงของกระบวนการมีส่วนร่วมทำงานแนวระนาบในลักษณะของเครือข่าย ร่วมกับหน่วยงานร่วมบูรณาการทุกระดับ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และระดับท้องถิ่น รวมทั้งชุมชน โดยร่วมในการวิเคราะห์บริบทของชุมชน ความต้องการ และโอกาสในการพัฒนา เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อได้โจทย์วิจัยที่แก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ ร่วมกับนักวิจัยและนักวิชาการในพื้นที่

๓) เตรียมความพร้อมเจ้าหน้าที่ภายในของสถาบัน เพื่อก้าวเข้าสู่การดำเนินงานภายใต้แผนการวิจัยฯ โดยสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการดำเนินงาน การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ เริ่มจากปีงบประมาณ ๒๕๖๓ โดยการดำเนินงานต่อไปนี้

- การชี้แจงและสร้างการรับรู้แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐) ที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการสถาบันแล้ว ให้กับเจ้าหน้าที่
- จัดประชุมสัมมนาเพื่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกันในระดับบริหารของภาคร่วมพัฒนาพื้นที่สูง เช่น หน่วยงานระดับกรม หรือสำนักงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ทุกภาคมีเป้าหมายการพัฒนาที่สูงเดียวกัน พร้อมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ทำให้หน่วยงานต่างๆ ร่วมเป็นเจ้าของงานและความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่สูง ตามแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ตั้งแต่ต้น และกำหนดเป้าหมายในการขยายพื้นที่ปฏิบัติงานให้ครอบคลุมชุมชนบนพื้นที่สูง และกำหนดเกณฑ์ถ่ายโอนภารกิจของพื้นที่ดำเนินการบรรลุผลและสำเร็จตามเป้าหมาย

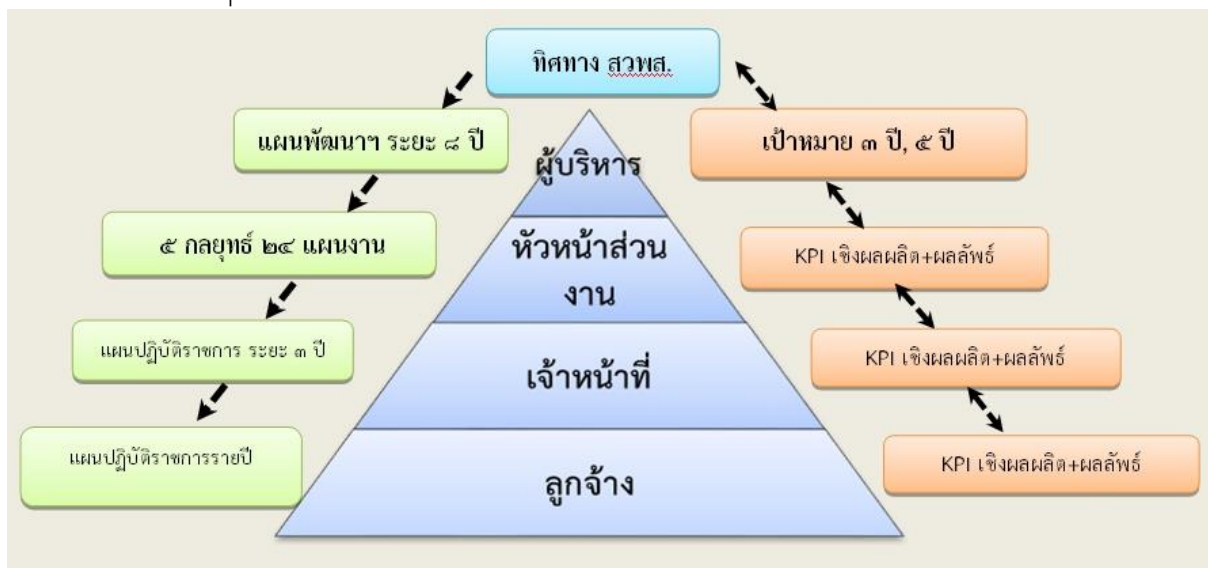
- สนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับพื้นที่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และเหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ ทำให้หน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกัน

๔) การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐

๕) การจัดทำแผนปฏิบัติการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะ ๕ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปีที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐ และแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี ครอบคลุมและสอดคล้องกับกลยุทธ์ทุกด้าน ที่มีการกำหนดกิจกรรม ขั้นตอน ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ทั้งนี้ หากมีนโยบายเร่งด่วน กรณีเหตุฉุกเฉิน หรือภัยธรรมชาติ จะมีการปรับแผนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี ให้สอดคล้องกับการดำเนินงานและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๖) การกำหนดตัวชี้วัดระดับบุคคล กลุ่มงานและองค์การ ทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหาร หัวหน้าส่วนงาน เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานตามแผนฯ และทิศทางองค์การ

๗) จัดทำแผนพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีขีดความสามารถและความพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน และร่วมกับส่วนอื่นๆ ของสถาบันฯอย่างมีประสิทธิภาพ

๘) แนวทางการประสานงานระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย

สถาบันในฐานะผู้ประสานงานสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของภาคีต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งสามารถเชื่อมโยงหรือเปรียบเทียบงาน/โครงการ/กิจกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันในพื้นที่ต่างๆ ให้สามารถสอดคล้องประสานกันเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับการทำงานพัฒนาของพื้นที่สูงต่อไป โดยกระบวนการหารือระหว่างภาคีต่างๆ อาจประกอบด้วย การลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมายและยุทธวิธีร่วม รวมทั้งการติดตามและประเมินผลร่วมกัน

ขณะที่หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นภาคีเครือข่ายควรทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพของแต่ละกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่หลักของตน โดยมีภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้ในการเป็นเจ้าภาพของกิจกรรม

ตามแผนอาจมีการร่วมกันในลักษณะของการเป็นเจ้าภาพร่วม แบ่งกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละด้าน หรือ ผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพของแต่ละภารกิจ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและข้อตกลงระหว่าง คณะทำงานในพื้นที่

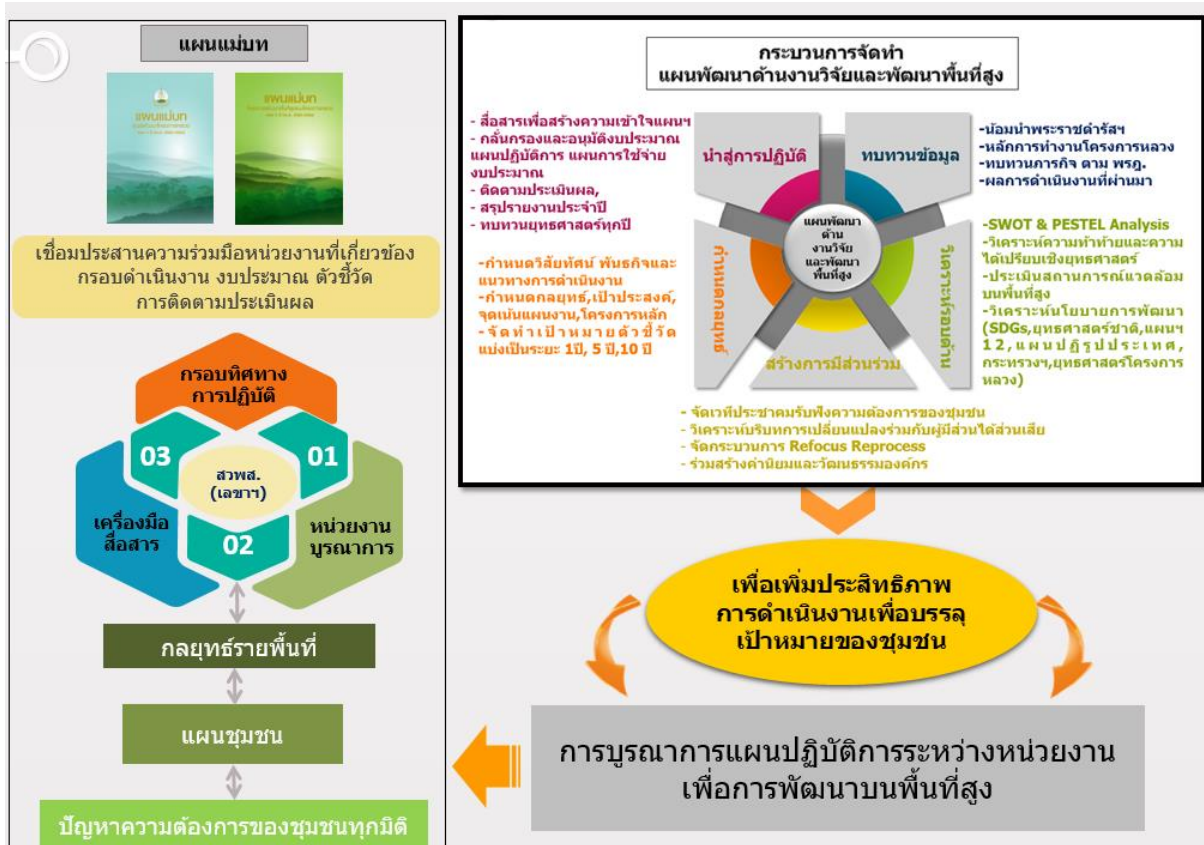
๔) จัดทำระบบการประสานงานเพื่อสนับสนุนการทำงานพัฒนาที่สูงของภาคส่วนต่างๆ เพื่อทำให้งาน พัฒนาพื้นที่สูงมีบูรณาการ มีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล และมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นในฐานะของ“ผู้ประสานงาน หลัก” ของการพัฒนาพื้นที่สูง สถาบันจะดำเนินการพัฒนาศักยภาพในการเป็น facilitator ของเจ้าหน้าที่ให้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สถาบันจะมีการต่อยอดฐานข้อมูล และวางแผนการใช้ ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ทั้ง ๔๔ แห่ง โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานใน การลำดับความสำคัญของปัญหา และเป็นผู้ชี้เป้าพื้นที่เป้าหมายทั้งนี้เพื่อให้ส่วนราชการต่างๆ ได้นำกลับไป พิจารณาจัดลำดับความสำคัญภายในของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้สามารถร่วมงานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนี้สถาบันจะมีการบูรณาการแผนและงบประมาณของแต่ละส่วนราชการให้เป็นไปตามแผนบูรณาการ ที่ได้มีการตกลงร่วมมือกันในแต่ละพื้นที่

แผนพัฒนาพื้นที่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ร่วมของภาคีต่างๆ โดยมีเจ้าภาพร่วมและผลงานร่วม เกิดขึ้น ทำให้ลดการแข่งขันระหว่างองค์กร ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม รวมทั้งการหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจ ส่งผลกระทบหรือมีความขัดแย้งต่อกัน แต่เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาพื้นที่สูง อย่างไรก็ตาม ก่อนนำแผนสู่การปฏิบัติในชุมชนได้มีการเชื่อมโยงกับแผนของชุมชน และอาจมีการปรับแผนพัฒนาพื้นที่ให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชนที่ชุมชนอีกลำดับหนึ่ง หากชุมชนมีแผนของตนเองอยู่ก่อนแล้ว

๔.๓ การบูรณาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑) การประสานและจัดทำแผนบูรณาการระดับพื้นที่ประจำปี ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับ พื้นที่ (อำเภอและจังหวัด) และส่วนกลาง ภายใต้กรอบการดำเนินงานของแผนแม่บทสำคัญต่างๆ ประกอบด้วย

- แผนปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (๓๘ แห่ง) ประจำปีงบประมาณ ภายใต้แผนแม่บท ของโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๕)
- แผนปฏิบัติการของศูนย์โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง (๒๙ แห่ง) ประจำปีงบประมาณ ภายใต้แผนแม่บทของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๕)
- แผนปฏิบัติการของศูนย์โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่าง ยั่งยืน (๑๑ แห่ง) ประจำปีงบประมาณ ภายใต้แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการ หลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕)
- แผนแม่บทโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ระยะที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)
- แผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแบบโครงการหลวงเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน บนพื้นที่สูง ระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

๒) การเข้าร่วมคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง โดยทำหน้าที่ประสานงานและเป็นฝ่ายเลขานุการ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน ผ่านการประชุมคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จัดการสัมมนาหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อระดมความคิดเห็น เรื่องการพัฒนาทิศทางและการปฏิบัติงานของศูนย์ สรุปผลการดำเนินงานและจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ เพื่อมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมและการบูรณาการระหว่างกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และกลุ่มพื้นที่ของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

๓) การประสานงานและเข้าร่วมคณะทำงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหา และติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ตลอดจนเป็นเวทีในการปรึกษาหารือสำหรับกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่างๆ

๔.๔ การติดตามและประเมินผล

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในพื้นที่ พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

๑. การติดตาม

๑) การติดตามภายนอก สวพส.ร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินงานและบริหารจัดการด้วยกระบวนการที่มีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการกับหน่วยงาน ในรูปแบบคณะทำงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ มีการกำกับติดตามและบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องผ่านการประชุม มีการใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน และเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ด้วยองค์

ความรู้และวิธีการทำงานที่มีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน มีช่องทางการสื่อสารเพื่อติดตาม แก้ปัญหาทางการเกษตร และการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เช่น Line Group เครือข่ายเกษตรกร Facebook คลังความรู้ชุมชน

๒) การติดตามภายใน สวพส. ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการติดตามผลการดำเนินการตามแผน เพื่อกำกับให้บรรลุเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว เจ้าหน้าที่และผู้บริหารดำเนินงานเชิงรุก เน้นการใช้ข้อมูลมาปรับปรุงงานให้ทันต่อสถานการณ์

- ๒.๑) ติดตามผลการปฏิบัติงานและผลการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปี แต่ละไตรมาส นำเสนอต่อคณะกรรมการสถาบัน ผ่านระบบที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล เช่น ระบบบริหารจัดการโครงการ (erp.hrdi.or.th) ระบบรายงานและติดตามตัวชี้วัด (kpi.hrdi.or.th) โดยมีการรวบรวมเป็นข้อมูลจัดทำสรุปรายงานประจำปี
- ๒.๒) ติดตามตัวชี้วัดที่สำคัญตามภารกิจ ได้แก่ ตัวชี้วัด ก.พ.ร ตัวชี้วัดสำนักงบประมาณ
- ๒.๓) จัดประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามผลการดำเนินงานรายกิจกรรมและโครงการ
- ๒.๔) นิเทศติดตามงานในพื้นที่เป้าหมายเพื่อติดตาม ให้คำปรึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาทักษะและเพิ่มศักยภาพ และให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยมีการจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณา
- ๒.๕) ติดตามโครงการวิจัย โดยมีคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย ได้ตรวจเยี่ยมพื้นที่หรือร่วมสังเกตการณ์ในขณะปฏิบัติงานวิจัย สัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรงและผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย จัดประชุมนำเสนอความก้าวหน้า และพิจารณาจากรายงานทั้งความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์

๒. การประเมินผล

- ๑) การประเมินการระดับความสำเร็จของการดำเนินงานจากการใช้จ่ายงบประมาณใช้ (Performance Assessment Rating Tool: PART) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ ผลผลิตกิจกรรมและงบประมาณอย่างเป็นระบบ เสนอต่อสำนักงบประมาณ
- ๒) การประเมินความพึงพอใจของผู้รับใช้บริการ ทั้งจากงานพัฒนาและงานอุทยานหลวงราชพฤกษ์
- ๓) การประเมินผลการดำเนินงานภายใต้แผนแม่บทต่างๆ ในระยะกึ่งกลางแผน และสิ้นสุดแผน
- ๔) การศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและพื้นที่โครงการอื่นๆ
- ๕) การประเมินความคุ้มค่าจากการดำเนินงาน และประเมินผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- ๖) การทบทวนแผนยุทธศาสตร์เพื่อปรับการดำเนินงานปีต่อไป และเสนอฝ่ายนโยบายเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระยะต่อไป
- ๗) การถอดบทเรียนความสำเร็จ เพื่อการขยายผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- ๘) การประเมินผลดำเนินงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ผ่านระบบการติดตามและประเมินผลแห่งชาติ (Electronic Monitoring and Evaluation System of National Strategy and Country Reform: eMENSCR) ตามระเบียบว่าด้วยการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศพ.ศ. ๒๕๖๒

ภาคผนวก ก

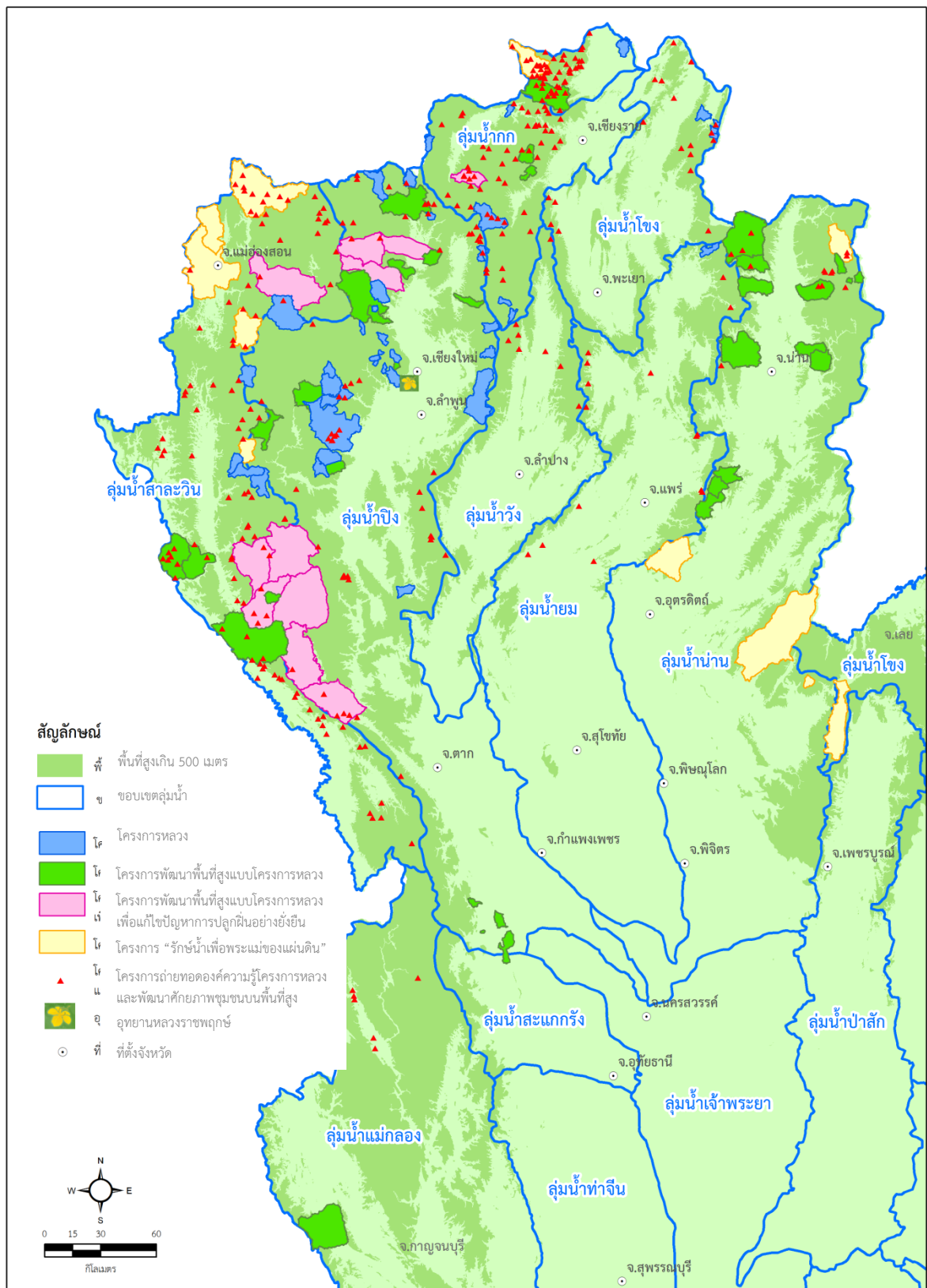
พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป

พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป

๑) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) กำหนดพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงาน เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาพื้นที่สูง ใน ๕ พื้นที่หลัก คือ (๑) พื้นที่โครงการหลวง (๒) พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง (๓) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน (๔) พื้นที่โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และ (๕) พื้นที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ครอบคลุมพื้นที่ ๑๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน น่าน เพชรบูรณ์ ลำปาง ตาก กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย แพร่ ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีจำนวนกลุ่มบ้านที่รับผิดชอบ ๑,๙๙๘ กลุ่มบ้าน ประชากร ๖๕๓,๐๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙ ของกลุ่มบ้านบนพื้นที่สูงของประเทศไทย ๔,๒๐๕ กลุ่มบ้าน โดยมีรายละเอียดพื้นที่ดำเนินงาน ดังนี้

แผนพัฒนา	จำนวนพื้นที่การดำเนินงาน				
	โครงการหลวง	โครงการพัฒนาพื้นที่สูง	โครงการพื้นที่เฉพาะ	รักษาน้ำ	ศศช.
ระยะที่ ๑ ๒๕๕๐-๒๕๕๔	๓๖ แห่ง/ ๓๕๘ กลุ่มบ้าน	๑๗ แห่ง/ ๖๒ กลุ่มบ้าน	๑๐ แห่ง/ ๑๑๕ กลุ่มบ้าน	๑๐ แห่ง/ ๑๐๙ กลุ่มบ้าน	๑๘๐ กลุ่มบ้าน
ระยะที่ ๒ ๒๕๕๕-๒๕๕๙	๓๘ แห่ง/ ๔๗๖ กลุ่มบ้าน	๒๙ แห่ง/ ๑๘๖ กลุ่มบ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๒๖ กลุ่มบ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๑๘ กลุ่มบ้าน	๓๔๕ กลุ่มบ้าน
ระยะที่ ๓ ๒๕๖๐-๒๕๖๔	๓๙ แห่ง/ ๔๖๘ กลุ่มบ้าน	๓๓ แห่ง/ ๔๙๘ กลุ่มบ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๑๘ กลุ่มบ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๒๙ กลุ่มบ้าน	๓๘๕ กลุ่มบ้าน

ที่มา : ณ ธันวาคม ๒๕๖๑ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ภาพที่ ๑ พื้นที่ดำเนินงานบนพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

๑. พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๙ แห่ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง/สถานีวิจัย	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
๑. แก่น้อย	เชียงดาว	เชียงใหม่	๑๓
๒. ขุนแปะ	จอมทอง	เชียงใหม่	๑๕
๓. ขุนวาง	แม่วาง	เชียงใหม่	๗
๔. ดินตก	แม่ออน	เชียงใหม่	๑๖
๕. หุ่นเรา	แมริม	เชียงใหม่	๓
๖. หุ่นเรี	หางดง	เชียงใหม่	๔
๗. หุ่นหลวง	แม่วาง	เชียงใหม่	๑๒
๘. ปางตะ	สะเมิง	เชียงใหม่	๒๒
๙. ปางอู่	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๗
๑๐. ป่าเมี่ยง	ดอยสะเก็ด	เชียงใหม่	๒๙
๑๑. ม่อนเงาะ	แม่แตง	เชียงใหม่	๑๗
๑๒. แม่เฒ	ฮอด	เชียงใหม่	๕
๑๓. แม่ทาเหนือ	กิ่งอำเภอแม่ออน	เชียงใหม่	๑๔
๑๔. แม่ปุนหลวง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	๑๒
๑๕. แม่พะ	สะเมิง	เชียงใหม่	๑๒
๑๖. แม่สะปือก	แม่วาง	เชียงใหม่	๑๖
๑๗. แม่สาใหม่	แมริม	เชียงใหม่	๕
๑๘. แม่หลอด	แม่แตง	เชียงใหม่	๑๗
๑๙. แม่แฮ	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๔
๒๐. วัดจันทร์	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๒
๒๑. หนองเขียว	เชียงดาว	เชียงใหม่	๕
๒๒. หนองหอย	แมริม	เชียงใหม่	๕
๒๓. หมอกจ๋าม	แม่อาย	เชียงใหม่	๑๕
๒๔. ห้วยลึก	เชียงดาว	เชียงใหม่	๓
๒๕. ห้วยส้มป่อย	จอมทอง	เชียงใหม่	๕
๒๖. ห้วยเสียว	หางดง	เชียงใหม่	๑๖
๒๗. อ่างช้าง	ฝาง	เชียงใหม่	๑๐
๒๘. อินทนนท์	จอมทอง	เชียงใหม่	๓๗
๒๙. สะโจ๊ะ	เชียงแสน	เชียงราย	๔
๓๐. ห้วยน้ำขุ่น	แม่สรวย	เชียงราย	๑๔
๓๑. ห้วยน้ำริน	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	๗
๓๒. ห้วยโป่ง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	๑๔
๓๓. ห้วยแล้ง	เวียงแก่น	เชียงราย	๑๔
๓๔. ผาตั้ง	เวียงแก่น	เชียงราย	๔
๓๕. แม่สะเรียง	แม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน	๑๒
๓๖. แม่ลำน้อย	แม่ลำน้อย	แม่ฮ่องสอน	๙
๓๗. พระบาทห้วยต้ม	ลี้	ลำพูน	๑๑
๓๘. ปังค่า	ปง	พะเยา	๗
๓๙. เลือดตอ	แม่ละมาด	ตาก	๑๔
๓๙ แห่ง	๒๓ อำเภอ	๖ จังหวัด	๔๘๙ กลุ่มบ้าน

๒. พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ๓๓ แห่ง

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวง	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
๑. ป่ากล้วย	จอมทอง	เชียงใหม่	๑
๒. แม่มะล่อ	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๘
๓. ปางหินฝน	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๓
๔. ผาแตก	แม่แตง	เชียงใหม่	๕
๕. ป่าแป๋	แม่แตง	เชียงใหม่	๑๓
๖. โหล่งขอด	พร้าว	เชียงใหม่	๒
๗. คอยปุย	เมือง	เชียงใหม่	๕
๘. สบโขง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๖
๙. ปางมะโอ	เชียงดาว	เชียงใหม่	๖
๑๐. ปางแดงใน	เชียงดาว	เชียงใหม่	๕
๑๑. ห้วยเป้า	เชียงดาว	เชียงใหม่	๑๒
๑๒. วาวี	แม่สรวย	เชียงราย	๗/๗
๑๓. แม่สลอง	แม่ฟ้าหลวง	เชียงราย	๔๕
๑๔. สบเมย	สบเมย	แม่ฮ่องสอน	๒๓
๑๕. แม่สามแลบ	สบเมย	แม่ฮ่องสอน	๒๑
๑๖. ถ้ำเวียงแก	สองแคว	น่าน	๖
๑๗. โป่งคำ	สันติสุข	น่าน	๑๐
๑๘. สะเนียน	เมือง	น่าน	๑๔
๑๙. ปางยาง	ปัว	น่าน	๙
๒๐. วังไผ่	สองแคว	น่าน	๑๑
๒๑. น้ำแปง	ท่าวังผา	น่าน	๖
๒๒. แม่จริม	แม่จริม	น่าน	๖
๒๓. น้ำแขวง	นาหมื่น	น่าน	๘
๒๔. น้ำเค็ม	นาหมื่น	น่าน	๗
๒๕. ขุนสถาน	นาน้อย	น่าน	๗
๒๖. บ่อเกลือ	บ่อเกลือ	น่าน	๗
๒๗. คลองลาน	๑) ปางศิลาทอง ๒) ขาณุวรลักษบุรี ๓) คลองลาน	กำแพงเพชร	๗
๒๘. ห้วยเขย่ง	ทองผาภูมิ	กาญจนบุรี	๑๐
๒๙. แม่สอง	ท่าสองยาง	ตาก	๖๔
๓๐. ผาผึ้ง-ศรีศรีรักษ์	วังเจ้า	ตาก	๑๗
๓๑. พบพระ	พบพระ	ตาก	๒๔
๓๒. ห้วยน้ำขาว	เขาค้อ	เพชรบูรณ์	๑๒
๓๓. ห้วยก้างปลา	แม่จัน	เชียงใหม่	๓๑
รวม	๒๗ อำเภอ	๘ จังหวัด	๔๙๘ กลุ่มบ้าน

๓. พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ ๑๑ แห่ง

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
๑. บ้านห้วยโป่งพัฒนา	ไชยปราการ	เชียงใหม่	๓
			๑
๒. บ้านฟ้าสวย	เชียงดาว	เชียงใหม่	๓
			๑
๓. บ้านป่าเกี๊ยะใหม่	เชียงดาว	เชียงใหม่	๖
	เมืองแหง		๓
	ปาย	แม่ฮ่องสอน	๒
			๑
๔. บ้านผาแดง	แม่แตง	เชียงใหม่	๓
	เชียงดาว	เชียงใหม่	๒
๕. บ้านแม่แฮหลวง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๙
๖. บ้านห้วยแห้ง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๗
๗. บ้านฝิปานเหนือ	อมก๋อย	เชียงใหม่	๓๔
๘. บ้านขุนตื้นน้อย	อมก๋อย	เชียงใหม่	๑๙
๙. บ้านแม่ระมิดหลวง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๕
			๓
๑๐. บ้านห้วยฮะ	ปาย	แม่ฮ่องสอน	๖
			๒
			๒
๑๑. บ้านห้วยน้ำเย็น	แม่ระมาด	ตาก	๖
๑๑ แห่ง	๘ อำเภอ	๓ จังหวัด	๑๑๘

๔. พื้นที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแบบโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ๗๘๕ แห่ง

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ศศช. (แห่ง)
๑. เชียงราย	๑๓	๓๓	๑๔๘
๒. เชียงใหม่	๑๕	๔๙	๒๕๓
๓. น่าน	๑๓	๒๔	๖๔
๔. พะเยา	๒	๓	๑๒
๕. แม่ฮ่องสอน	๗	๓๒	๑๒๔
๖. ลำปาง	๓	๙	๑๓
๗. ลำพูน	๒	๕	๑๕
๘. ตาก	๕	๑๘	๑๒๕
๙. แพร่	๔	๙	๑๑
๑๐. เพชรบุรี	๑	๒	๒
๑๑. กาญจนบุรี	๔	๘	๑๓
๑๒. ประจวบคีรีขันธ์	๑	๑	๒
๑๓. พังงา	๑	๑	๑
๑๔. ราชบุรี	๑	๑	๒
๑๔ จังหวัด	๗๒	๑๙๕	๗๘๕

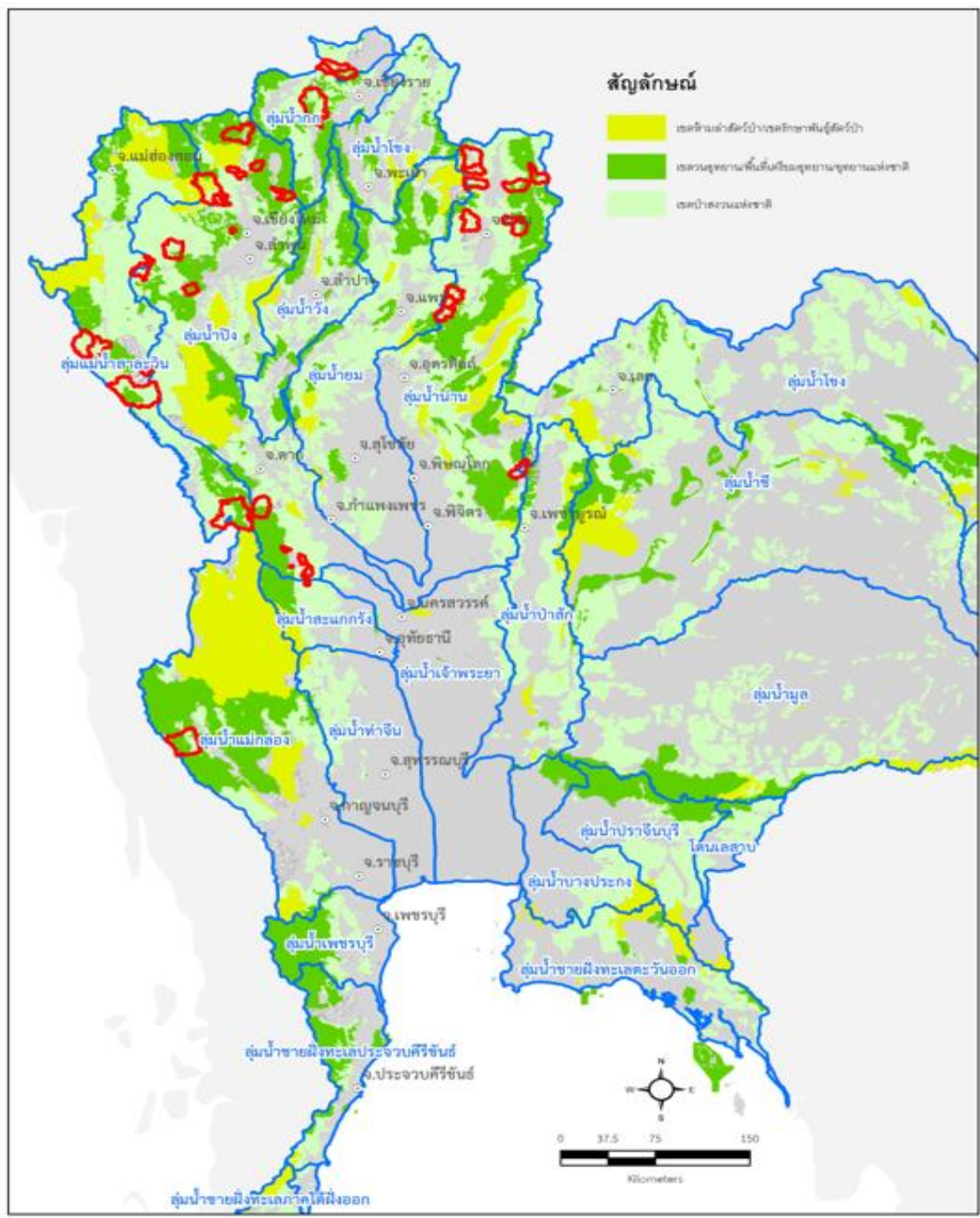
๕. พื้นที่โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ๑๑ แห่ง

จังหวัด/โครงการ	หมู่บ้านเป้าหมาย
จ.แม่ฮ่องสอน (๑) โครงการ “รักษาน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำของ อำเภอปางมะผ้า	บ้านแสนคำลือ (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านแอโก</u>) บ้านเมืองแพม บ้านนาปู่ป้อม บ้านปางตอง บ้านปางบอน (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านอาใจ</u>) บ้านป่งยาม บ้านดอยคุ (<u>มีบ้านบริวารคือ โท้งนา</u>) บ้านโง้งสาแล (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านไม้ซางหนาม</u>) บ้านซอแบะ บ้านโง้งหลวง บ้านโง้งกองเต้า (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านแก่งป่าเลา</u>) บ้านป่าโหล บ้านปางคอง บ้านปางคาม (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านน้ำจาง บ้านปางคายน้อย</u>) (๑๔ หมู่บ้าน)
(๒) โครงการ “รักษาน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำปาย อำเภอเมือง	บ้านป่าปู บ้านห้วยเตือ (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยปู่แก</u> <u>บ้านน้ำเพียงดิน บ้านห้วยคัล บ้านไม้มะเดื่อโง้ม</u>) บ้านท่าโป่งแดง บ้านห้วยแก้ว (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยแก้วบน บ้านห้วยช่างเหล็ก</u>) บ้านห้วยเสือเผ่า (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านแม่ส่วยอู</u>) บ้านม่อนตะแลง บ้านปางหมู บ้านทุ่งกองมู บ้านในสอย (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านใหม่ในสอย บ้านกระเหรี่ยงคอยาว ศูนย์อพยพ</u>) บ้านสบสอย (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านสามหลัง</u>) บ้านไม้สะเป บ้านดอยแสง บ้านห้วยผึ้ง (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านทรายขาว</u>) บ้านเมืองน้อย (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านดอยผักกูด</u>) (๑๔ หมู่บ้าน)
(๓) โครงการ “รักษาน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำแม่สะงา อำเภอเมือง	บ้านหมอกจำแป่ บ้านแม่สะงา บ้านห้วยขาน บ้านนาป่าแปก (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านปางตอง</u>) บ้านห้วยมะเขือส้ม (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านรวมไทย</u>) บ้านห้วยโป่งอ่อน บ้านทบคอก บ้านยอด บ้านทุ่งไม้สัก (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านลีซอป่าตึง</u>) (๙ หมู่บ้าน)
(๔) โครงการ “รักษาน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำแม่สะมาด- ห้วยหมากกลาง อำเภอเมือง และอำเภอขุนยวม	บ้านห้วยหมากกลาง บ้านพะนอคี (<u>มีบ้านบริวารคือน้ำโค้ง</u>) บ้านหนองเขียว (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยขี้หมู บ้านห้วยข้าวลิบ บ้านแม่สะมาด บ้านกัวขมื่น</u>) บ้านใหม่ห้วยห้วย (<u>มีบ้านบริวารคือ</u> <u>บ้านห้วยหลายเล็ก</u>) บ้านทุ่งมะขามป้อม (<u>มีบ้านบริวารคือ</u> <u>บ้านซอแตก่า</u>) บ้านหัวแม่สุรินทร์ (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านหัวสะ บ้านพะยอย บ้านกะโน บ้านแม่สุรินทร์น้อย</u> <u>บ้านแม่สุรินทร์น้อยเหนือ บ้านแม่สุรินทร์เหนือใต้ บ้านสามหลัง</u>) บ้านแม่สุริน บ้านห้วยโป่งกาน (<u>มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยสะ</u>) (๘ หมู่บ้าน)

จังหวัด/โครงการ	หมู่บ้านเป้าหมาย
จ.เชียงราย โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอแม่ฟ้าหลวง	บ้านห้วยห้วยกว่ำโซ บ้านเล่าลัว บ้านห้วยหมาก บ้านโป่งไฮ บ้านหัวแม่คำ บ้านพะน้อย บ้านปางมะหัน บ้านนาโต บ้านสันมะเค็ด บ้านม้งแปดหลัง และบ้านม้งเก้าหลัง (๑๑ หมู่บ้าน)
จ.เชียงใหม่ (๑) โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำแม่หาด อำเภออมก๋อย	บ้านสบหาด บ้านห้วยไก่อ่า บ้านแม่ระอานอก บ้านจกปึก บ้านลู่กูดู บ้านแม่ระอาใน (๖ หมู่บ้าน)
(๒) โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำปิงน้อย อำเภอแม่แจ่ม	บ้านสาม บ้านละอองใต้ บ้านผักไผ่ บ้านเซโตชา บ้านบอเต บ้านแม่แฮใต้ บ้านละอองเหนือ บ้านแม่และ (๘ หมู่บ้าน)
จ.น่าน โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	บ้านสะจุก บ้านสะเกี้ยง บ้านเปียงก่อ บ้านด่าน บ้านเปียงซ้อ บ้านนาคุ บ้านห้วยฟอง บ้านห้วยปุด บ้านบวกลู้า บ้านบวกลุ่ม บ้านห้วยเตย บ้านห้วยลึก บ้านสไล่น้อย – สไลหลวง บ้านขุนน่าน บ้านห้วยขวก บ้านนาถิ่น (๑๖ หมู่บ้าน)
จ.อุตรดิตถ์ โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำลี อำเภอท่าปลา	บ้านน้ำลี บ้านน้ำตะ บ้านปางหมื่น บ้านวังห้วยดอย บ้านผาลาด บ้านทรายงาม บ้านปางหมื่นเหนือ บ้านค่าย บ้านกัวเคียน บ้านน้ำหมั่นกลาง บ้านนาตันโพธิ์ บ้านน้ำหมั่นใต้ บ้านน้ำหมั่นเหนือ (๑๓ หมู่บ้าน)
จ.พิษณุโลก โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำภาค อำเภอชาติตระการ	บ้านนาตอน บ้านขวดน้ำมัน บ้านลาดเรือ บ้านบ่อภาคเหนือ บ้านบ่อภาคใต้ บ้านรักไทย บ้านนุชเทียน บ้านร่มเกล้า บ้านชำนาญจู๋ บ้านเทอดชาติ บ้านหมื่นแสง บ้านขุนน้ำคืบ บ้านน้ำจวง บ้านรักชาติ บ้านสงบสุข บ้านน้ำจวงใต้ บ้านบึงผลำ บ้านน้ำแจ้งพัฒนา (๑๘ หมู่บ้าน)
จ.เลย โครงการ “รักษน้ำเพื่อ พระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำหมัน อำเภอด่านซ้าย	บ้านน้ำหมัน บ้านน้ำเย็น บ้านนาหว้าน้อย บ้านหมากแข้ง บ้านห้วยมุ่น หมู่ ๕ บ้านแก่งครก บ้านตูป้อ หมู่ ๖ บ้านกกงาน บ้านห้วยมุ่น หมู่ ๘ บ้านห้วยนา บ้านหมื่นขาว บ้านตูป้อ หมู่ ๑๒ (๑๒ หมู่บ้าน)

จังหวัด/โครงการ	หมู่บ้านเป้าหมาย
รวมทั้งสิ้น	๑๒๙ หมู่บ้าน

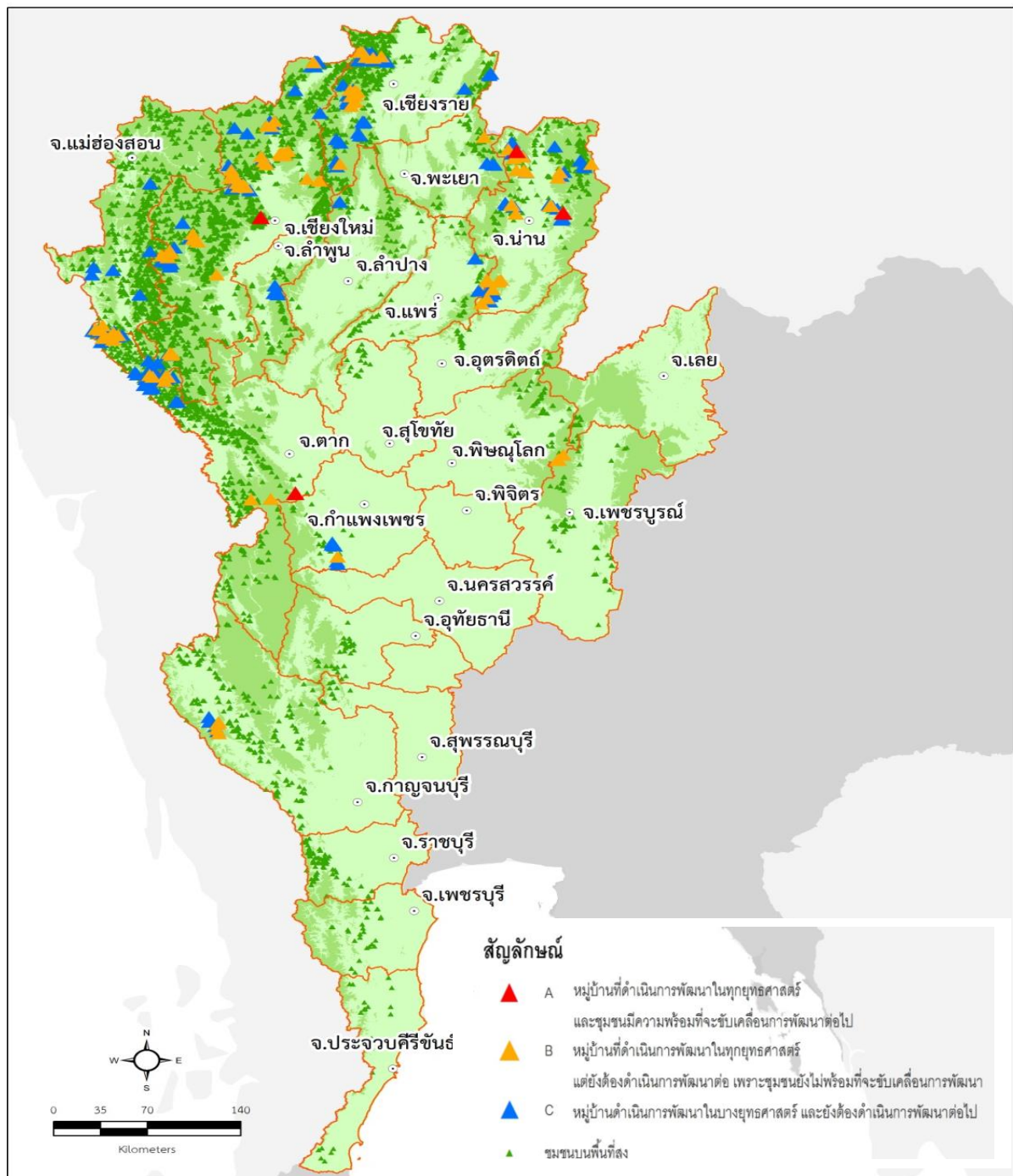
ทั้งนี้ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน ๓๓ แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการดำเนินงานที่สถาบันรับผิดชอบ หากพิจารณาจากพื้นที่ตั้งสำนักงานอยู่ในเขตพื้นที่การอนุรักษ์ ดังนี้ (๑) เขตอุทยานแห่งชาติ ๖ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๒,๑๕๐ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕๐ (๒) เขตป่าสงวนแห่งชาติ ๒๖ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๓,๔๔๘ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๒ (๓) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๑๙๓ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๐ และพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๑A คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗๗ หรือ ๓,๒๘๙ ตารางกิโลเมตร จากทั้งหมด ๖,๒๓๒ กิโลเมตร (ภาพที่ ๒)

ภาพที่ ๒ พื้นที่ดำเนินงานบนพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ในเขตพื้นที่การอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานข้างต้น ภายใต้แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๗๐) มีกลุ่มบ้านเป้าหมายในการดำเนินการและยกระดับการพัฒนาจำนวน ๖๑๖ กลุ่มบ้าน จากกลุ่มบ้านในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน ๔๙๘ กลุ่มบ้าน และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ จำนวน ๑๑๘ กลุ่มบ้าน นำมาแบ่งระดับการพัฒนา เพื่อการดำเนินงานและการยกระดับการพัฒนาที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตารางและภาพที่ ๓

ระดับการพัฒนา	กลุ่มบ้าน	หมายเหตุ
A	๕	ชุมชน A คือ ชุมชนเข้มแข็ง สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ด้วยตนเอง และมีผลการพัฒนาที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้
B	๑๐๒	ชุมชน B คือ ชุมชนที่สามารถร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา มีการกระจายและยกระดับการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
C	๒๕๕	ชุมชน C คือ ชุมชนที่อยู่ระหว่างการเริ่มเรียนรู้และขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อการแก้ไขปัญหาพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพ และมีการพัฒนาแปลงเรียนรู้
D	๒๕๔	ชุมชน D คือ ชุมชนที่ยังไม่เข้าดำเนินการพัฒนา
รวม	๖๑๖	

ภาพที่ ๓ ระดับการพัฒนาของพื้นที่เป้าหมาย

๒) พื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ มีพื้นที่ ๔๖๘ ไร่ ๓ งาน ๑๐ ตารางวา (ภาพที่ ๔) เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแหล่งความรู้ด้านพืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงเป็นสถานที่จัดกิจกรรมและนิทรรศการทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยมีรายละเอียดพื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายระยะต่อไป ดังนี้

ภาพที่ ๔ พื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์